

De

METHODO

rectè utendi ratione,

5

*Et veritatem in scientiis investigandi.*I. *Variae circa scientias considerationes.*

Nulla res aequabiliùs inter homines est distributa quàm bona mens: eâ enim unusquisque ita abundare se putat, ut | nequidem illi qui maximè AT 2
 10 inexpleriles cupiditates habent, et quibus in nulla unquam alia re Natura satisfecit, meliorem mentem quàm possideant optare consueverint. Qua in re pariter omnes falli non videtur esse credendum; sed potius vim incorruptè judicandi, et verum à falso distinguendi, (quam propriè bonam mentem seu rectam rationem appellamus) naturâ aequalem omnibus nobis innatam esse. Atque ita nostrarum opinionum diversitatem, non ex eo manare quod simus
 15 aliis alii majore rationis vi donati, sed tantùm ex eo quòd cogitationem non per easdem vias ducamus, neque ad easdem res attendamus. Quippe ingenio pollere haud sufficit, sed eodem rectè uti palmarium est. Excel- siores animae, ut majorum virtutum ita et vitiorum capaces sunt: Et plus promovent qui rectam perpetuò viam insistentes, lentissimo tantùm gradu
 20 incedunt, quàm qui saepe aberrantes celerius gradiuntur.

Ego sanè nunquam existimavi plus esse in me ingenii quàm in quolibet è vulgo: quinimo etiam non rarò vel cogitandi celeritate, vel distinctè imagi-
 2 nandi facilitate, vel | memoriae capacitate atque usu, quosdam alios aequare exoptavi. Nec ullas ab his alias dotes esse novi quibus ingenium praestantius
 25 reddatur. Nam rationem quod attinet, quia per illam solam homines sumus, aequalem in omnibus esse facilè credo: neque hìc discedere libet à communi

4–5 utendi . . . investigandi] This inconsistency with the title-page is common to all editions from 1644 to AT. The title-page was printed last and is more correct, since ‘utendi ratione’ is, classically speaking, a mistake for ‘utendae rationis’ (a mistake Descartes also makes in the dedicatory letter preceding the *Principia* (AT VIII, p. 2), and ‘veritatis investigandae’ is more elegant than ‘veritatem investigandi’ (Descartes himself always uses the

elegant construction in such cases). Compare the titles of *Diopt.* VII and X. Descartes refers to the title-page version in the preface to the *Meditationes*, which was probably written in 1641 (AT VII, p. 7); the other version is used in the Latin translation of the letter to Picot included in the *Principia* in 1650.
 7 bona mens] ‘le bon sens’ (see Gilson pp. 81–83)

8–10 nequidem . . . satisfecit] ceux mesme qui sont les plus difficiles a contenter en toute autre chose 13 rectam rationem] la raison (see *Armogathe 1994*, p. 407sq.) 13 innatam] † *add.* 18–19 plus promovent] peuuent auancer beaucoup d’auantage 20 qui saepe aberrantes celerius gradiuntur] ceux qui courent, et qui s’en esloignent 21 plus esse in me ingenii] que mon esprit fust en rien plus parfait 25 rationem] la raison, ou le sens (see *Armogathe 1994*, p. 407sq.) 25 per illam solam homines sumus] elle est la seule chose qui nous rend hommes, & nous distingue des bestes 26 aequalem] toute entiere

DISSERTATIO

AT 3, 541 sententiâ | Philosophorum, qui dicunt inter | *accidentia* sola, non autem inter
formas substantiales individuorum eiusdem speciei, plus et minus reperiri.
 Sed profiteri non verebor me singulari deputare felicitati, quòd à primis
 annis in eas cogitandi vias inciderim, per quas non difficile fuit pervenire ad
 cognitionem quarundam regularum sive axiomatum, quibus constat Metho- 5
 dus, cujus ope gradatim augere scientiam, illamque tandem, quam pro in-
 genii mei tenuitate et vitae brevitate maximam sperare liceat, acquirere
 posse confido. Jam enim ex eâ tales fructus percepi, ut quamvis de me
 ipso satis demissè sentire consueverim; et dum varias hominum curas oculo
 Philosophico intueor, vix ullae unquam occurrant quae non vanae et inu- 10
 tiles videantur; non possim quin dicam, me ex progressu quem in veritatis
 indagazione jam fecisse arbitror, summa voluptate perfundi; talemque de
 iis quae mihi quaerenda restant spem concepisse, ut si inter occupationes
 eorum qui meri homines sunt, quaedam solidè bona et seria detur, credere
 ausim illam eandem esse quam elegi. 15
 Me verò fortasse fallit opinio, nec aliud est quàm orichalcum et vitrum,
 quod pro auro et gemmis hîc vendito. Novi quam proclives simus in errorem
 cùm de nobis ipsis judicamus, et quàm suspecta etiam esse debeant amico-
 rum testimonia, cùm nobis favent. Sed in hoc libello de- | clarare institui |
 quales vias in quaerenda veritate sequutus sim, et vitam omnem meam tan- 20
 quam in tabella delineare, ut cuilibet ad reprehendendum pateat accessus,
 et ipse post tabulam delitescens liberas hominum voces in mei ipsius emen-
 dationem exaudiam, atque hunc adhuc discendi modum, caeteris quibus uti
 soleo adjungam.
 Ne quis igitur putet me hîc traditurum aliquam Methodum, quam unu- 25
 quisque sequi debeat ad rectè regendam rationem; illam enim tantum quam
 ipsemet sequutus sum exponere decrevi. Qui aliis praecepta dare audent,
 hoc ipso ostendunt, se sibi prudentiores iis quibus ea praescribunt, videri:
 ideóque si vel in minima re fallantur, magna reprehensione digni sunt. Cùm
 autem hîc nihil aliud promittam quàm historiae, vel, si malitis, fabulae nar- 30

21 delineare] declineare 44(I err) 50a(u err)

2 *individuorum*] *individuum*, -i:
 'individual'

9 consueverim;] consueverim,

11 videantur;] videantur,

22 ipse post tabulam delitescens]

Plin. *Nat. Hist.* XXXV, 36, 84.

Cf. Descartes to Mersenne, 8 October
 1629, AT I, p. 23.

2 *formas substantiales individuorum eiusdem speciei*] les *formes* ou *natures* des *in-*
dividus d'une même *espece* 4 in eas cogitandi vias] en certains chemins 5-6 cognitio-
 nem ... Methodus] des considerations & des maximes, dont i'ay formé vne Methode 8-
 9 quamvis ... consueverim] encore qu'aux iugemens que ie fais de moymesme, ie tasche
 tousiours de pencher vers le costé de la defiance, plutost que vers celuy de la presumption
 9 curas] actions & entreprises 12-13 de iis quae mihi quaerenda restant] pour l'auenir
 18 cùm de nobis ipsis judicamus] en ce qui nous touche 20 in quaerenda veritate] *add.*
 21 cuilibet ad reprehendendum pateat accessus] chacun en puisse iuger 22 ipse post
 tabulam delitescens] *add.* 22-23 in mei ipsius emendationem] *add.* 25 aliquam] la
 26-27 illam ... sequutus sum] en quelle sorte i'ay tasché de conduire la miene [*scil.* rai-
 son]

DE METHODO.

rationem, (in) qua inter nonnullas res quas non inutile erit imitari plures aliae fortasse erunt quae fugiendae videbuntur; spero illam aliquibus ita profuturam, ut nemini interim nocere possit, et omnes aliquam ingenuitati meae gratiam sint habituri.

5 Ab ineunte aetate ad literarum studia animum adjeci; et quoniam à Praeceptoribus audiebam illarum ope certam et evidentem cognitionem eorum omnium quae ad vitam utilia sunt acquiri posse, | incredibili desiderio discendi flagrabam. Sed simul ac illud studiorum curriculum absolvi, quo decurso mos est in eruditorum numerum cooptari, planè aliud coepi cogitare. Tot enim me dubiis totque erroribus implicatum esse animadverti, ut omnes discendi conatus nihil aliud mihi profuisse judicarem quàm quòd ignorantiam meam magis magisque detexissem. AT 542

Attamen | tunc degebam in una ex celeberrimis totius | Europae scholis, in qua, sicubi in universo terrarum orbe, doctos viros esse debere cogitabam. 4, AT 5
15 Omnibus iis quibus alii ibidem imbuebantur utcunque tinctus eram. Nec contentus scientiis quas docebamur, libros de quibuslibet aliis magis curiosis atque à vulgo remotis tractantes quotquot in manus meas inciderant evolveram. Aliorum etiam de me judicia audiebam, nec videbam me ququam condiscipulorum inferiorem aestimari; quamvis jam ex eorum numero
20 nonnulli ad Praeceptorum loca implenda destinarentur. Ac denique hoc saeculum non minus floridum, et bonorum ingeniorum ferax quàm ullum praecedentium esse arbitrabar. Quae omnia mihi audaciam dabant de aliis ex me judicandi, et credendi nullam in mundo scientiam dari, illi parem cujus spes facta mihi erat.

25 Non tamen idcirco studia omnia quibus operam dederam in scholis negligebam: fatebar enim linguarum peritiam quae ibi acquiritur, ad veterum scripta intelligenda requiri; Artificiosas fabularum narrationes ingenium quodammodo expolire, et excitare; Casus historiarum memorabiles animum ad magna suscipienda impellere, et ipsas cum prudentiâ lectas non parum
30 ad formandum iudicium conferre: Omnem denique bonorum librorum lectionem eodem ferè modo nobis prodesse, ac si familiari colloquio praestantissimorum totius antiquitatis ingeniorum, quorum illi monumenta sunt, uteremur; et quidem colloquio ita praemeditato, ut non nisi optimas et selectissimas quasque ex suis cogitationibus nobis declarent; Eloquentiam vires
35 habere permagnas et ad ornatum vitae multum conferre; Poësi | nihil esse amoenius aut dulcius; multa in Mathematicis disciplinis haberi acutissimè AT 6

1 (in) | *my conj.; om. all editions*

2 videbuntur;] videbuntur,

13 Attamen] *paragraph separation add.* 15 utcunque] *add.* 16–17 libros (...) quotquot] *tous les livres (...) qui [Revius p. 120sq.; p. 120: 'OMNES (et hoc in Gallico est) libros (...), quotquot']* 18–19 quoquam] *add.* 30–31 Omnem denique bonorum librorum lectionem] *la lecture de tous les bons livres [Revius p. 120sq.; p. 120: 'OMNIUM (ita est in Gallico) bonorum librorum lectionem']* 31–32 praestantissimorum totius antiquitatis ingeniorum] *avec les plus honnestes gens des siecles passez* 33–34 et selectissimas quasque] *add.*

DISSERTATIO

5 inventa, quaeque | cùm curiosos oblectant, tum etiam in operibus quibuslibet perficiendis, et Artificum labore minuendo plurimum juvant: multa in scriptis quae de moribus tractant praecepta, multasque ad virtutem cohortationes utilissimas contineri: Theologiam Coelo potiundi rationem docere: Philosophiam verisimiliter de omnibus disserendi copiam dare, et non parvam sui admirationem apud simpliciores excitare; Jurisprudentiam, Medicinam et scientiarum reliquas honores et divitias in cultores suos congerere; AT 543 nec omnino ullam esse, etiam ex maximè | superstitiosis et falsis, cui aliquam operam dedisse non sit utile, saltem ut possimus quid valeant judicare, et non facilè ab ullâ fallamur. 10

Verùm jam satis temporis linguarum studio, et lectioni librorum veterum, eorumque historiis et fabulis me impendisse arbitrabar: Idem enim ferè est agere cum viris prisci aevi, quod apud exterarum gentes peregrinari. Expediit aliquid nosse de moribus aliorum populorum, ut incorruptiùs de nostris judicemus, nec quidquid ab iis abludit statim pro ridiculo atque inepto habeamus, ut solent ii qui nunquam ex natali solo discesserunt. Sed qui nimis diu peregrinantur, tandem velut hospites et extranei in patriâ fiunt; quique nimis curiosè illa quae olim apud veteres agebantur investigant, ignari eorum quae nunc apud nos aguntur esse solent. Praeterea fabulae plurimas AT 7 res | quae fieri minimè possunt, tanquam si aliquando contigissent repraesentant, invitanteque nos hoc pacto vel ad ea suscipienda quae supra vires, vel ad ea speranda quae supra sortem nostram sunt. Atque ipsae etiam historiae, quantumvis verae, si pretium rerum non augent nec immutant; 6 ut lectu digniores habeantur, earum saltem viliores et mi- | nùs illustres circumstantias omittunt: unde fit ut ea quae narrant nunquam omnino 25 qualia sunt exhibeant, et qui suam vivendi rationem ad illarum exempla componere nimium student, prona sint in deliria antiquorum Heroum, et tantùm hyperbolica facta meditentur.

---

26 vivendi] videndi 50ab

---

6 excitare] Probably a mistake for 'excitandi'. The French text has: 'donne moyen de parler (...), & se

faire admirer des moins sçauans'.
23 immutant;] immutant,

1-2 quaeque cùm ... juvant] & qui peuvent beaucoup servir, tant a contenter les curieux, qu'a faciliter tous les arts, & diminuer le trauail des hommes 5-6 non parvam] *add.* 8-10 nec omnino ... fallamur] qu'il est bon de les auoir toutes examinées, mesme les plus superstitieuses & les plus fausses, affin de connoistre leur iuste valeur, & se garder d'en estre trompé [Reuius p. 121sq.; p. 121: '*Bonum esse ait (ita est in Gallico, nam in latino haec nonnihl interpolata sunt) omnes scientias examinasse, etiam maxime superstitiosas et falsas, ut iustum earum valorem possimus cognoscere, et cavere ne ab eis fallamur*'] 11 [studio,] et] & mesme aussy 13 viris prisci aevi] ceux des autres siecles 16 nunquam ex natali solo discesserunt] n'ont rien vû 18 ignari] fort *om.* 20 tanquam si aliquando contigissent] comme possibles 21-22 invitanteque ... sunt] *add.* * 23-25 si pretium ... omittunt] si elles ne changent ny n'augmentent la valeur des choses pour les rendre plus dignes d'estre leuës, au moins en omettent elles ... 25 omittunt] presque tousiours *om.* 27 deliria antiquorum Heroum] les extrauagances des Paladins de nos romans 28 tantùm] *add.*

DE METHODO.

Eloquentiam valde aestimabam, et non parvo Poëseos amore incendebar: sed utramque inter naturae dona potiùs quàm inter disciplinas numerabam. Qui ratione plurimùm valent, quique ea quae cogitant quàm facillimo ordine disponunt, ut clarè et distinctè intelligantur, aptissimè semper ad persuadendum dicere possunt, etiamsi barbarâ tantùm Gothorum linguâ uterentur, nec ullam unquam Rhetoricam didicissent. Et qui ad ingeniosissima figmenta excogitanda, eaque cum maximo ornatu et suavitate exprimenda sunt nati, optimi Poëtae dicendi essent, etsi omnia Poëticae Artis praecepta ignorarent.

10 Mathematicis disciplinis praecipuè delectabar, ob certitudinem atque evidentiam rationum quibus nituntur; sed nondum praecipuum earum usum agnoscebam: et cùm ad artes tantùm Mechanicas utiles esse mihi viderentur, mirabar fundamentis adeò firmis et solidis nihil praestantius fuisse superstructum. Ut è contra veterum Ethnicorum moralia scripta palatiis
15 | superbis admodum et magnificis, sed arenae tantùm aut coeno inaedificatis, comparabam. Virtutes summis laudibus in coelum tollunt; easque caeteris omnibus rebus | longè anteponendas esse rectè contendunt; sed non
20 | satis explicant quidnam pro virtute sit habendum, et saepe quod tam illustri nomine dignantur Immanitas potiùs et durities, vel superbia, vel desperatio, vel parricidium dici debet.

AT 8

AT 544

| Theologiam nostram reverebar, nec minus quàm quivis alius beatitudinis aeternae compos fieri exoptabam. Sed cùm pro certo atque explorato accepissem, iter quod ad illam ducit doctis non magis patere quàm indoctis, veritatesque à Deo revelatas humani ingenii captum excedere, verebar
25 ne in temeritatis crimen inciderem si illas imbecillae rationis meae examini subjicerem. Et quicumque iis recognoscendis atque interpretandis vacare audent, peculiari ad hoc Dei gratiâ indigere ac supra vulgarium hominum sortem positi esse debere mihi videbantur.

7

De Philosophia nihil dicam, nisi quod, cùm scirem illam à praestantissimis
30 omnium saeculorum ingeniis fuisse excultam, et nihil tamen adhuc in ea

---

14 contra] contrario 50b 56E

---

2 naturae dona] dons de l'esprit 5 barbarâ (...) Gothorum linguâ] bas Breton 6 ullam] *add.* 8 omnia] *add.* 11 praecipuum earum usum] leur vray usage 15 aut] & 17 longè] *add.* 17 esse rectè contendunt] les font paroistre 19 Immanitas (...) et durities] vne insensibilité 23–28 quod ad ... videbantur] n'en est pas moins ouvert aux plus ignorans qu'aux plus doctes, & que les veritez reuelées qui y conduisent, sont au dessus de nostre intelligence, ie n'eusse ose [*sic*] les soumettre à la foiblesse de mes raisonnemens, & ie pensois que pour entreprendre de les examiner, & y reussir, il estoit besoin d'auoir quelque extraordinaire assistance du ciel, & d'estre plus qu'homme [Revius pp. 123–126, 148; p. 123: '*non minus IGNORANTISSIMIS* (ita est in Gallico) *patere quam doctissimis, veritatesque revelatas quae eo ducunt* (et hic Gallicum textum, qui auctoris est, sequimur) *captum nostrum excedere, non fuissem ausus eas submittere imbecillitati ratiocinationum mearum, et cogitabam, ut quis eas examinare vellet, et conatus sui exitum inveniat, requiri extraordinarium quoddam coeli auxilium, et plusquam hominem eum esse oportere*'; see Introduction, p. 46]

DISSERTATIO

reperiri, de quo non in utramque partem disputetur, hoc est quod non sit dubium et incertum; non tantum ingenio meo confidebam, ut aliquid in eam melius à me quam à caeteris inveniri posse sperarem. Et cum attenderem quot diversae de eadem re opiniones saepe sint, quarum singulae à viris doctis defenduntur, et ex quibus tamen nunquam plus una vera esse potest; quidquid ut probabile tantum affertur propemodum pro falso habendum esse existimabam.

AT 9 Quod ad caeteras scientias, quoniam à Philosophia principia sua mutantur, nihil illas valde solidum et firmum, tam instabilibus fundamentis superstruere potuisse arbitrabar. Nec gloria nec lucrum quod promittunt satis apud me valebant, ut ad illarum cultum impellerent. Nam lucrum quod attinet, non in eo me statu esse putabam, ut à fortuna cogerer liberales disciplinas in illiberalem usum convertere. Gloriam verò etsi non plane Cynicus aspernari me profiterer; illam tamen non magni faciebam, quae non nisi falso nomine, hoc est ob scientiarum non verarum cognitionem, 8 acquiri posse videbatur: Ac denique jam satis ex omnibus, etiam maxime vanis et falsis degustasse me iudicabam, ut facile caverem ne me unquam vel Alchymistae promissa, vel Astrologi praedictiones, vel Magi imposturae, vel cujuslibet alterius ex iis qui videri volunt ea se scire quae ignorant inanis jactantia fallere posset. 15 20

AT 545 Quapropter ubi primum mihi licuit per aetatem, è praeceptorum custodia exire, literarum studia prorsus reliqui: Captoque consilio nullam in posterum quaerendi scientiam, nisi quam vel in me ipso, vel in vasto mundi volumine possem reperire, insequentes aliquot annos variis peregrinationibus impendi: Atque interea temporis, exercitus, urbes aulâsque exterorum principum invisendo, cum hominibus diversorum morum et ordinum conversando, varia hinc inde experimenta colligendo, et me ipsum in diversis fortunae casibus probando, sic ad omnia quae in vita occurrebant attendebam, ut nihil ex quo eruditior fieri possem mihi viderer omittere. Quippe multò plus veritatis inveniri arbitrabar, in iis ratiocinationibus quibus sin-

18 Alchymistae promissa] Alchymista 44(I err) 50a(u err) 23 quam vel] vel quam 50b 56E 26 ordinum] my conj. ordinis all editions

1–2 disputetur, ... incertum;] disputetur (hoc est, ... incertum), 5 potest;] potest, 14 profiterer;] profiterer,

1 in utramque partem] add. [Revius pp. 126–128; p. 126: ‘in Gallico tantum est: de quo non disputetur’] 1 hoc est] & par consequent [Revius p. 126: ‘Gallicus textus habet: et per consequens’] 9 valde] add. [Revius p. 127: ‘in Gallico est, nihil solidum’] 11–12 lucrum quod attinet] add. 12 esse] graces a Dieu om. 13 plane] add. 14–16 quae ... videbatur] que ie n’esperois point pouoir acquerir qu’a faux titres 15 hoc est ... cognitionem] add. (see Revius p. 126sq.) * 16–17 omnibus ... falsis] les mauvaises doctrines [Revius p. 121: ‘Curiosis scientiis annumerat MALAS doctrinas (ut est in gallico) vel maxime VANAS et FALSAS (ut est in latino)’] 24 insequentes aliquot annos] le reste de ma ieunesse [Revius pp. 121, 135; p. 121: ‘illi anni, quos ipse vocat reliquum juventutis suae’] 25–26 exercitus, urbes aulâsque exterorum principum] des cours, & des armées 27 hinc inde] add. 27 diversis] add. 28 in vita] add. 29 ut nihil ... omittere] que i’en pusse tirer quelque profit

DE METHODO.

guli homines ad sua negotia utuntur, et quorum malo successu | paulò pòst AT 10
 puniri solent, quum non rectè judicarunt, quàm in iis quas doctor aliquis
 otiosus in Musaeo sedens, excogitavit circa entia rationis, aut similia quae
 ad usum vitae nihil juvant; et ex quibus nihil aliud expectat, nisi fortè quòd
 5 tantò plus inanis gloriae sit habiturus, quò illae à veritate ac sensu com-
 muni erunt remotiores; quia nempe tantò plus ingenii atque industriae ad
 eas verisimiles reddendas debuerit impendere. Ac semper scientiam verum
 à falso dignoscendi summo studio quaerebam, ut re- | ctum iter vitae clarius 9
 viderem, et majori cum securitate persequerer.

10 Fateor tamen me vix quidquam certi didicisse quamdiu sic tantùm alio-
 rum hominum mores consideravi, tot enim in iis propemodum diversitates
 animadvertēbam, quot antea in opinionibus Philosophorum: Atque hunc
 tantùm ferè fructum ex iis percipiebam, quòd cùm notarem multa esse, quae
 licèt moribus nostris planè insolentia et ridicula videantur, communi tamen
 15 assensu apud quasdam alias gentes comprobantur, discebam nihil nimis ob-
 stinatè esse credendum quod solum exemplum vel consuetudo persuaserit:
 Et ita sensim multis me erroribus liberabam, mentemque veris rationibus
 agnoscendis aptiorem reddebam. Sed postquam sic aliquandiu quidnam in
 mundo ab aliis ageretur inspexissem, et nonnulla inde experimenta collegis-
 20 sem, semel etiam mihi proposui seriò me ipsum examinare, et omni ingenii
 vi quidnam à me optimum fieri posset inquirere. Quod foelicius, | ut opinor, AT 11
 mihi successit, quàm si priùs nec à patria, nec à scholasticis studiis unquam
 recessissem.

II. *Praecipuae illius Methodi quam investigavit Author, regulae.*

25 Eram tunc in Germaniâ, quò me curiositas videndi ejus belli, quod non-
 dum hodie finitum est, invitarat; Et quum ab inauguratione Imperatoris
 versus castra reverterer, hyemandum fortè mihi fuit in quodam loco, ubi
 quia nullos habebam cum quibus libenter colloquerer, et prospero quodam
 fato omnibus curis liber eram, totos dies solus in hypocausto morabar,

6 erunt] erant 44(I err) 50a(u err)

11 consideravi,] consideravi;

29 hypocausto] 'heated room'

3 otiosus] *add.* 3 sedens] *add.* 3 entia rationis, aut similia] des speculations [Revius p. 135: 'circa entia rationis (hoc non est in Gallico, sed circa speculationes) aut similia (nec hoc est in Gallico)'] 3-4 quae ad usum vitae nihil juvant] qui ne produisent aucun effect 5 à veritate ac] *add.* 9 majori] *add.* 11 enim] † & 12 Atque] En sorte que 15 gentes] grans *om.* 17-18 mentemque ... reddebam] [erreurs] qui peuvent offusquer nostre lumiere naturelle, & nous rendre moins capables d'entendre raison (*see Armogathe 1994, p. 407sq.*) 18 aliquandiu] quelques années [Revius p. 135: 'annos aliquot (ita est in Gallico, pro quo latinus supposuit, aliquandiu)'] 18-19 quidnam ... inspexissem] † estudier (...) dans le liure du monde 19-20 nonnulla inde experimenta collegissem] † tascher d'acquérir quelque experience 20 seriò me ipsum examinare] d'estudier (...) en moymesme [Revius p. 134sq.; p. 135: 'in se ipso studere (etiam haec de Gallico expressimus)'] 21 quidnam ... inquirere] † choisir les chemins que ie devois suivre 22 scholasticis studiis] mes liures [Revius p. 136: 'nec a libris suis (latinus hic substituit: nec a scholasticis studiis)'; see Introduction, p. 45]

DISSERTATIO

ibique variis meditationibus placidissimè vacabam. Et inter caetera, pri-
 mum ferè quod mihi venit in mentem, fuit, ut notarem illa opera quibus
 10 diversi artifices, inter se non consentientes, manum adhi- | buère, rarò tam
 AT 546 per- | fecta esse quàm illa quae ab uno absoluta sunt. Ita videmus aedificia
 quae ab eodem Architecto incepta et ad summum usque perducta fuère, 5
 ut plurimùm elegantiora esse et concinniora, quàm illa quae diversi, di-
 versis temporibus novos parietes veteribus adjungendo construxerunt. Ita
 antiquae illae civitates, quae cùm initio ignobiles tantùm pagi fuissent in
 magnas paulatim urbes creverunt, si conferantur cum novis illis quas to-
 10 tas simul metator aliquis in planicie liberè designavit, admodum indigestae
 atque inordinatae reperiuntur. Et quamvis singula earum aedificia inspici-
 enti, saepe plus artis atque ornatus in plerisque appareat quàm in ullis
 aliarum; consideranti tamen omnia simul, et quomodo magna parvis ad-
 12 AT 12 juncta plateas inaequales et curvas efficiant, | caeco potiùs et fortuito quo-
 dam casu, quàm hominum ratione utentium voluntate sic disposita esse 15
 videntur: Quibus si addimus, fuisse tamen semper Aediles aliquos in istis
 urbibus quorum officium erat procurare ut privatorum aedes publico orna-
 tui quantum fieri posset inservirent; perspicuè intelligemus quàm difficile
 sit, alienis tantùm operibus manum admovendo, aliquid facere valde per-
 20 fectum. Ita etiam putare licet illos populos, qui cùm olim valde barbari
 atque inculti fuissent, non nisi successu temporis urbanitatem asciverunt,
 nec ulla leges nisi prout ab incommodis quae ex criminibus et discordiis
 percipiebant, fuère coacti condiderunt, non tam bene institutâ republicâ
 solere uti, quàm illos qui à primo initio quo simul congregati fuère, pruden-
 25 tis alicujus legislatoris constitutiones observarunt. Sic certè non dubium est
 quin status verae religionis, qui legibus à Deo ipso sancitis gubernatur, sit
 11 om- | nium optimè constitutus, et cum nullo alio comparandus. Sed ut de
 rebus quae ad homines solos pertinent potiùs loquamur, si olim Lacedaemo-
 niorum respublica fuit florentissima, non puto ex eo contigisse, quòd legibus
 30 uteretur quae singillatim spectatae meliores essent aliarum civitatum insti-
 tutis: nam contrà multae ex iis ab usu communi abhorrebant, atque etiam
 bonis moribus adversabantur, sed ex eo quòd ab uno tantum legislatore
 conditae sibi omnes consentiebant, atque in eundem scopum collimabant.

32 ex eo] ex- eo 56E [new line]

6 ut plurimùm] ‘usually’

13 aliarum;] aliarum,

18 inservirent;] inservirent,

33 collimabant] ‘aimed’ (the word is based on a false reading for ‘collinio’ in Ps.-Rufinus; see Totaro 1997, p. 280)

2–3 illa ... adhibuère] les ouvrages composez de plusieurs pieces, & faits de la main de diuers maïstres **6–7** illa ... construxerunt] ceux que plusieurs ont tasché de racommoder, en faisant servir de vieilles murailles qui auoient esté basties a d’autres fins **9** novis] regulieres **12** plus] autant ou plus **12** in plerisque] *add.* **12** in ullis] en ceux **14–15** caeco (...) et fortuito quodam casu] la fortune **16** Aediles] officiers **16–17** in istis urbibus] *add.* **18** quantum fieri posset] *add.* **26** status] l’Estat (*cf. p. 116, l. 16*) **27–28** de rebus ... pertinent] des choses humaines **29–31** ex eo ... institutis] ce n’a pas esté à cause de la bonté de chascune de ses loix en particulier **33** sibi omnes consentiebant, atque] *add.*

DE METHODO.

Eodem modo mihi persuasi scientias quae libris continentur; illas saltem quae perspicuis demonstrationibus carentes, verisimilibus tantum argumentis fulciuntur, quia non nisi ex variis diversorum hominum sententiis simul collectis conflatae sunt, non tam propè, ad veritatem accedere, quam opinionones quas homo | aliquis sola ratione naturali utens, et nullo praejudicio laborans, de rebus quibuscunque obviis habere potest. Eodémque etiam modo cogitavi, quoniam infantes omnes antè | fuimus quam viri, et diu vel cupiditatum vel praeceptorum consilia sumus sequuti, quae ut plurimum inter se pugnabant, et fortè neutra quod optimum erat semper suadebant, jam fieri vix posse ut judicia nostra tam recta sint et firma, quam si ratio in nobis aequè matura atque nunc, ab ineunte aetate exstitisset, eique soli nos regendos tradidissemus.

Veruntamen insolens foret, omnia urbis alicujus aedificia diruere, ad hoc solum ut iisdem postea meliori ordine et formâ extractis, ejus plateae pulchriores evaderent. At certè non insolens est dominum unius domus illam destrui curare, ut ejus loco meliorem aedificet: Imò saepe multi hoc facere coguntur, nempe cum aedes habent ve- | tustate jam fatiscentes, vel quae infirmis fundamentis superstructae ruinam minantur. Eodemque modo mihi persuasi, non quidem rationi esse consentaneum, ut privatus aliquis de publicis rebus reformandis cogitando, eas prius à fundamentis velit evertere ut postea melius instituat. Nec quidem scientias vulgatas, ordinemve eas docendi in scholis usu receptum sic debere immutari unquam putavi. Sed quod ad eas opiniones attinet, quas ego ipse in eum usque diem fueram amplexus, nihil melius facere me posse arbitrabar, quam si omnes simul et semel è mente mea delerem, ut deinde vel alias meliores vel certè easdem, sed postquam | maturae rationis examen subiissent, admitterem: credebámque hoc pacto longè melius me ad vitam regendam posse informari, quam si veteris aedificii fundamenta retinerem, iisque tantum principiis inniterer, quibus olim juvenilis aetas mea nullo unquam adhibito examine an veritati congruerent, credulitatem suam addixerat. Quamvis enim in hoc varias difficultates agnoscerem, remedia tamen illae sua habebant, et nullo modo erant comparandae, cum iis quae in reformatione publicae alicujus rei occurrunt. Magna corpora si semel prostrata sunt, vix magno molimine rursus eriguntur, et concussa, vix retinentur, atque omnis illorum lapsus est gravis.

1 continentur;] continentur —
 4 sunt,] sunt —
 4 propè,] propè ^
 7 infantes] used loosely, 'children'
 (perhaps influenced by the 'enfants'
 of the source text, although 'enfant'

is translated with 'puer' in *Diopt.* III, 3); Descartes himself uses *infans* for 'baby' as opposed to 'child (being educated)' (AT III, p. 423sq.; VIII, p. 36). Cf. p. 141, l. 7. (*Diss.* V)
 29 mea] mea,

4-5 opinionones] les simples raisonnemens 5-6 quas homo ... habere potest] que peut faire naturellement vn homme de bon sens touchant les choses qui se presentent * 10-12 si ratio ... tradidissemus] si nous auions eu l'usage entier de nostre raison dès le point de nostre naissance, & que nous n'eussions iamais esté conduits que par elle (cf. l. 26)
 26 maturae] *add.* (cf. ll. 10-12)

DISSERTATIO

Deinde inter publicas res si quae fortè imperfecta sunt, ut vel sola varietas quae in iis apud varias gentes reperitur, non omnia perfecta esse satis ostendit, longo illa usu tolerabilia sensim redduntur, et multa saepe vel emendantur vel vitantur, quibus non tam facile esset humanâ prudentiâ subvenire; ac denique illa ferè semper ab assuetis populis commodiùs ferri possunt quàm illorum mutatio. Eodem modo quo videmus regias vias quae inter amfractus montium deflexae et contortae sunt, diuturno transeuntium attritu tam planas et commodas reddi solere, ut longè melius sit eas sequi, quàm juga montium transcendendo et per praecipitia ruendo rectius iter tentare. Et idcirco leves istos atque inquietos homines maximè odi, qui cùm nec à genere nec à fortuna vocati sint ad publicarum rerum administrationem, semper tamen in iis novi aliquid reformare meditantur. Et si vel minimum quid in hoc scripto esse putarem, unde quis me tali genere stultitiae laborare posset suspicari, nullo modo pati vellem ut vulgaretur. Nunquam ulteriùs mea cogitatio provecta est, quàm ut proprias opiniones emendare conarer, atque in fundo qui totus meus est aedificarem. Et quamvis, quia meum opus mihi ipsi satis placet, ejus exemplar hîc vobis proponam, non idèò cuiquam author esse velim, ut simile quid aggrediatur; Poterunt fortasse alii, quibus Deus praestantiora ingenia largitus est, majora perficere; sed vereor ne hoc ipsum quod suscepi tam arduum et difficile sit, ut valde paucis expediat imitari. Nam vel hoc unum, ut opiniones omnes quibus olim fuimus imbuti deponamus, non unicuique est tentandum. Et maxima pars hominum sub duobus generibus continetur, quorum neutri potest convenire. Nempe permulti sunt, qui cùm plus aequo propriis ingeniis confidunt, nimis celeriter solent judicare, nunquamque satis temporis sibi sumunt ad rationes omnes circumspiciendas, et idcirco si semel ausint opiniones omnes vulgò receptas in dubium revocare, et velut à tritâ viâ recedere, non facilè illi semitae quae rectiùs ducit semper insistent, sed vagi potiùs et incerti in reliquam viam aberrabunt; Alii verò ferè omnes cùm satis iudicii vel modestiae habeant ad existimandum nonnullos esse in mundo qui ipsos sapientia antecendant et à quibus possint doceri, debent potius ab illis opiniones quas sequuturi sunt accipere, quàm alias proprio ingenio investigare.

Quod ad me, procul dubio in horum numero fuissem, si unum tantùm praeceptorem habuissem, et nunquam diversas illas opiniones cognovissem, quae ab omni memoriâ doctissimos quosque colliserunt. Sed dudum in scholis audiveram, nihil tam absurdè dici posse quod non dicatur ab aliquo

1 inter ... sunt] pour leurs imperfections, s'ils en ont [*scil.* ces grans cors] **2** apud varias gentes] *add.* **5** ab assuetis populis] *add.* **10** Et] *paragraph separation om.* **18–19** Poterunt ... perficere] Ceux que Dieu a mieux partagez de ses graces auront peutestre des desseins plus releuez **23–24** permulti] *add.* **25–26** ad rationes omnes circumspiciendas] pour conduire par ordre toutes leurs pensées (*see Introduction, p. 49*) **26** opiniones omnes vulgò receptas] † des principes qu'ils ont receus **27–28** non facilè (...) semper] † iamais ils ne pourroient **28** potiùs] *add.* **29** ferè omnes] *add.* **29** iudicii] de raison **30** sapientia] † capables de distinguer le vray d'avec le faux (*see Introduction, p. 42*) **35–36** scholis] le College

DE METHODO.

Philosophorum; Notaverámque inter peregrinandum non omnes eos, qui opinionibus à nostro sensu valde remotis sunt imbuti, barbaros idcirco et stolidos esse putandos; sed plerosque ex iis vel aequè bene, vel etiam meliùs quàm nos ratione uti; consideraveram praeterea quantum idem homo cum
 5 eadem sua mente, si à primis annis inter Gallos aut Germanos vivat, diversus evadat ab eo qui foret, si semper inter Sinas aut Americanos educaretur; Et quantum etiam in multis rebus non magni momenti, ut circa vestium quibus induimur formam, illud idem quod nobis maximè placuit ante decem annos, et fortè post decem annos rursus placebit, nunc ridiculum atque ineptum
 10 videatur; adeò ut exemplo potiùs et consuetudine quàm ulla certa cognitione ducamur. Ac denique advertēbam circa ea quorum veritas non valde facilè investigatur, nulli rei esse minùs credendum quàm multitudini suffragiorum; longè enim verisimilius est unum aliquem illa invenire potuisse, quàm multos. Et quia neminem inter caeteros eligere poteram, cujus opinionēs dignae viderentur, quas potissimùm am- | plecterer, aliisque omnibus
 15 anteferrem, fui quodammodo coactus, proprio tantùm consilio uti ad vitam meam instituendam.

Sed ad exemplum eorum qui noctu et in tenebris iter faciunt, tam lento et suspenso gradu incedere decrevi, ac tam | diligenter ad omnia circum- AT 17
 20 spicere, ut si non multùm promoverem, saltem me à lapsu tutum servarem. Nec statim conari volui me iis opinionibus, quas olim nulla suadente ratione admiseram, liberare; sed ut veterem domum inhabitantes, non eam antè diruunt, quàm novae in ejus locum exstruendae exemplar fuerint praemeditati; Sic priùs quàm ratione certi aliquid possem invenire cogitavi, et satis
 25 multum temporis impendi in quaerenda vera Methodo quae me duceret ad cognitionem eorum omnium quorum ingenium meum esset capax.

Studueram antea in scholis inter Philosophiae partes, Logicae, et inter Mathematicas disciplinas, Analyti Geometricae atque Algebrae; tribus artibus sive scientiis quae nonnihil ad meum institutum facere posse videbantur. Sed illas diligentius examinando, animadverti quantum ad Logi-
 30 cam, syllogismorum formas aliaque ferè omnia ejus praecepta, non tam prodesse ad ea quae ignoramus investiganda, quàm ad ea quae jam scimus aliis exponenda; vel etiam, ut ars Lullii, ad copiosè et sine iudicio de iis

18 ad] *om. 56E*

1 nihil ... Philosophorum] Cicero, *De div.* II, 119: 'Sed nescio quo modo nihil tam absurde dici potest, quod non dicatur ab aliquo philosophorum.'

10 adeò ut] 'so that', 'in such a way that' (see Introduction, p. 34)

23-24 praemeditati;] praemeditati,

6 Americanos] des Canibales (*see Introduction, p. 39*) 7 in multis ... ut] *add.* 18 eorum ... faciunt] vn homme qui marche seul, & dans les tenebres (*see Introduction, p. 49*)
 21 conari] commencer 21-22 me iis opinionibus (...) liberare] reietter tout a fait aucune des opinions 22-25 sed ut ... Methodo] que ie n'eusse auparavant employé assez de tems à faire le proiet de l'ouvrage que i'entreprendois, & à chercher la vraye Methode * 27 Studueram antea in scholis] J'auois vn peu estudié, estant plus ieune,
 30 diligentius] *add.* 115.33-116.1 ad copiosè ... garriendum] a parler sans iugement de celles qu'on ignore

DISSERTATIO

16 quae nescimus garriendum. Et quamvis multa quidem habeat verissima et
 optima, tam multis tamen aliis, vel supervacuis vel etiam interdum, noxiis
 adjuncta esse, ut illa dignoscere et separare non minùs saepe difficile sit,
 quàm Dianam aliquam aut Minervam ex rudi marmore excitare. Quantùm
 AT 18 autem ad veterum Analysin atque ad Alge- | bram recentiorum, illas tantùm 5
 ad speculationes quasdam quae nullius usus esse videbantur se extendere;
 Ac praeterea Analysin circa figurarum considerationem tam assiduè ver-
 sari, ut dum ingenium acuit et exercet, | imaginandi facultatem defatiget
 et laedat: Algebram verò, ut solet doceri, certis regulis et numerandi for-
 mulis ita esse contentam, ut videatur potiùs ars quaedam confusa, cujus 10
 usu ingenium quodammodo turbatur et obscuratur, quàm scientia quâ ex-
 colatur et perspicacius reddatur. Quapropter existimavi quaerendam mihi
 AT 550 esse quandam | aliam Methodum, in quâ quicquid boni est in istis tribus
 ita reperiretur, ut omnibus interim earum incommodis careret. Atque ut
 legum multitudo saepe vitiis excusandis accommodatior est, quàm iisdem 15
 prohibendis; adeò ut illorum populorum status sit optimè constitutus, qui
 tantùm paucas habent, sed quae accuratissimè observantur, Sic pro immensa
 ista multitudine praeceptorum, quibus Logica referta est, sequentia quatuor
 mihi suffectura esse arbitratus sum, modò firmiter et constanter statuerem,
 ne semel quidem ab illis toto vitae meae tempore deflectere. 20
 Primum erat, ut nihil unquam veluti verum admitterem nisi quod certò
 et evidenter verum esse cognoscerem; hoc est, ut omnem praecipitantiam
 atque anticipationem in iudicando diligentissimè vitarem; nihilque amplius
 conclusione complecterer, quàm quod tam clarè et distinctè rationi pateret,
 ut nullo modo in dubium possem revocare. 25
 Alterum, ut difficultates quas essem examinaturus, in tot partes divide-
 rem, quot expediret ad illas commodiùs resolvendas.
 17 | Tertium, ut cogitationes omnes quas veritati quaerendae impenderem
 certo semper ordine promoverem: incipiendo scilicet à rebus simplicissimis

5 autem] *om. 50ab 56E*

2 aliis,] aliis $\wedge$
 2 interdum,] interdum $\wedge$
 3 adjuncta esse] Supply 'illa'. The
 accusative and infinitive depend from
 'animadverti' (p. 115, l. 30), like those
 in the next sentence.

3 non minùs] Goes with 'difficile', not
 with 'saepe'.
 16 prohibendis;] prohibendis —
 17 observantur,] observantur —
 22 praecipitantiam] 'rashness'

2 interdum] *add.* 6 ad speculationes quasdam] a des matieres fort abstractes 6 vi-
 debantur] semblent 8 ingenium] l'entendement 8 acuit et] *add.* 9 et laedat] *add.*
 9–10 numerandi formulis] chiffres (*see Costabel 1987, pp. 218–220*) 10 confusa] & ob-
 scur *om.* 11 et obscuratur] *add.* 12 et perspicacius reddatur] *add.* 15–16 saepe vitiis
 ... prohibendis] fournist souuent des excuses aux vices 16 status] l'estat (*cf. p. 112,*
l. 26) 20 toto vitae meae tempore] *add.* 21–22 certò et] *add.* 23 in iudicando]
add. 24 conclusione] en mes iugemens 24 rationi] esprit 27 quot] qu'il se pourroit,
 & *om.* [Revius pp. 129, 131; p. 129: '*in tot particulas* (ita est in Gallico) *dividerem, quot*
fieri posset, (hoc omisit latinus)'; see also Clauberg 1691, p. 989] 28 cogitationes ...
 impenderem] mes pensées 29 semper] *add.*

DE METHODO.

et cognitu facillimis, ut paulatim et quasi per gradus ad difficiliorum et magis compositarum cognitionem ascenderem; in aliquem etiam ordinem illas mente disponendo, | quae se mutuò ex natura sua non praecedunt. AT 19

Ac postremum, ut tum in quaerendis mediis, tum in difficultatum partibus
5 percurrendis, tam perfectè singula enumerarem et ad omnia circumspicerem, ut nihil à me omitti essem certus.

Longae illae valde simplicium et faciliū rationum catenae, quarum ope Geometrae ad rerum difficillimarum demonstrationes ducuntur, ansam mihi dederant existimandi, ea omnia quae in hominis cognitionem cadunt eodem
10 pacto se mutuò sequi; et dummodo nihil in illis falsum pro vero admittamus, semperque ordinem quo una ex aliis deduci possunt observemus, nulla esse tam remota ad quae tandem non perveniamus, nec tam occulta quae non de-
tegamus. Nec mihi difficile fuit agnoscere à quarum investigatione deberem incipere. Iam enim sciebam res simplicissimas et cognitu facillimas, primas
15 omnium esse examinandas; et cū viderem ex omnibus qui hactenus in scientiis veritatem quaesiverunt, solos Mathematicos demonstrationes aliquas, hoc est certas et evidentes rationes invenire potuisse, satis intelligebam illos circa rem omnium facillimam fuisse versatos; mihique idcirco illam eandem
primam esse examinandam, etiamsi non aliam inde utilitatem expectarem, AT 551

| quàm quòd paulatim assuefacerem ingenium meum veritati agnoscendae, fal-
20 | sisque rationibus non assentiri. Neque verò idcirco statim omnes 18

istas particulares scientias, quae vulgò Mathematicae appellantur, addiscere conatus sum; sed | quia advertēbam illas etiamsi circa diversa objecta ver-
sarentur, in hoc tamen omnes convenire, quòd nihil aliud quàm relationes AT 20

sive proportionē quasdam quae in iis reperiuntur examinent; has propor-
25 tionē solas mihi esse considerandas putavi, et quidem maximè generaliter sumptas, in iisque tantūm objectis spectatas, quorum ope facilior earum cognitio redderetur; et quibus eas non ita alligarem, quin facile etiam ad alia omnia quibus convenirent possem transferre. Ac deinde quia animadverti ad
30 ea quae circa istas proportionē quaeruntur agnoscenda, interdum singulas separatim esse considerandas, et interdum multas simul comprehendendas et memoriā retinendas, existimavi optimum fore si tantūm illas in lineis rectis supponerem, quoties singillatim essent considerandae; quia nempe nihil simplicius, nec quod distinctius tum phantasiae tum sensibus ipsis posset

4 mediis] *medium*, -i: 'middle term'
17 rationes] rationes,
25 examinent;] examinent,
31-32 multas ... retinendas] The

translator has missed the point that the two processes are separate; cf. p. 118, l. 2sq. and see Gilson, p. 218.

1 difficiliorum et] *add.* 2-3 in aliquem etiam ordinem illas mente disponendo] sup-
posant mesme de l'ordre entre ceux (*see Revius pp. 129, 131*) 4-5 tum ... percurrendis] partout * 17-18 illos ... idcirco] *add.* 20 paulatim] *add.* 26 maximè] *add.* *
28 et quibus ... quin] † sans les y astreindre aucunement, affin de 29-30 ad ea ...
agnoscenda] pour les connoître [*scil.* ces proportions] 31-32 multas ... retinendas] seulement de les retenir, ou de les comprendre plusieurs ensemble 32 tantūm] *add.*
32-33 rectis] *add.*

DISSERTATIO

exhiberi occurrebat; atque si easdem characteribus sive notis quibusdam quam brevissimis fieri posset designarem, quoties tantum essent retinendae, pluresque simul complectendae. Hoc enim pacto, quicquid habent boni Analysis Geometrica et Algebra, mihi videbar assumere, et unius defectum alterius ope emendando, quicquid habent incommodi vitare.

Ac revera dicere ausim, pauca illa praecepta quae selegeram accuratè observando, tantam me facilitatem acquisivisse ad difficultates omnes circa quas illae duae scientiae versantur extricandas, ut intra duos aut tres menses quos illi studio impendi, non modò multas quaestiones inven- rim quas antea difficillimas judicaram, sed etiam tandem eò pervenerim, ut circa illas ipsas quas ignorabam putarem me posse determinare quibus viis et quousque ab humano ingenio solvi possent. Quippe cùm à simplicissimis et maximè generalibus incepissem, ordinemque deinceps observarem, singulae veritates quas inveniebam regulae erant, quibus postea utebar ad alias difficiliores investigandas. Et ne me fortè quis putet incredibilia hîc jactare, notandum est cujusque rei unicam esse veritatem, quam quisquis clarè percipit de illa tantundem scit quantum ullus alius scire potest. Ita postquam puer, qui primas tantum Arithmeticae regulas in ludo didicit illas in numeris aliquot simul colligendis rectè observavit, potest absque temeritate affirmare, se circa rem per additionem istam quaesitam, id omne invenisse quod ab humano ingenio poterat inveniri. Methodus autem illa quae verum ordinem sequi et enumerationes accuratas facere docet, Arithmeticae certitudine non cedit.

Atque haec mihi Methodus in eo praecipuè placebat, quòd per illam viderer esse certus in omnibus me uti ratione, si non perfectè, saltem quàm optimè ipse possem; sentiremque ejus usu paulatim ingenii mei tenebras dissipari, et illud veritati distinctiùs et clariùs percipiendae assuefieri. Cumque illam nulli speciali materiae alligassem, sperabam me non minus feliciter eà esse usurum in aliarum scientiarum difficultatibus resolvendis, quàm in Geometricis vel Algebraicis. Quanquam non idcirco statim omnes quae occurrebant examinandas suscepi: nam in hoc ipso, ab ordine quem illa praescribit descivissem: sed quia videbam illarum cognitionem à principiis

32 descivissem] discivissem *56E* **32** cognitionem] cognitionum *50b 56E*

9 invenerim] 'solved' swer to'
11 ignorabam] 'did not know the an- **18** didicit] didicit,

1 characteribus sive notis] chiffres (*see p. 116, l. 9sq.*) **2-3** quoties ... complectendae] pour les retenir, ou les comprendre plusieurs ensemble (*cf. p. 117, 31sq. and note*) **12** ab humano ingenio] *add.* **13** ordinemque deinceps observarem] *add.* * **14** difficiliores] *add.* **17-18** qui ... didicit] instruit en l'Arithmetique **19** absque temeritate] *add.* **22** enumerationes accuratas facere] à denombrier exactement toutes les circonstances de ce qu'on cherche **25** viderer esse certus] i'estois assuré **26-27** ingenii mei tenebras dissipari, et] *add.* **27** veritati ... percipiendae] à concevoir plus netement & plus distinctement ses obiets **30** Geometricis vel] *add.* **118.32-119.1** illarum ... dependere] que leurs principes devoient tous estre empruntez de la Philosophie

DE METHODO.

quibusdam, quae | ex Philosophia peti deberent dependere, | in Philosophia 20, AT 22
autem nulla hactenus satis certa principia fuisse inventa; non dubitavi quin
de iis quaerendis mihi ante omnia esset cogitandum. Ac praeterea quia vide-
bam illorum disquisitionem quammaximi esse momenti, nullamque aliam
5 esse in qua praecipitantia et anticipatio opinionum diligentius essent cavendae;
non existimavi me prius illam aggredi debere, quam ad maturiorem
aetatem pervenissem; tunc enim viginti tres annos tantum natus eram; Nec
priusquam multum temporis in praeparando ad id ingenio impendissem;
10 tum erroneas opiniones quas ante admiserat evellendo, tum varia experi-
menta ratiocinationibus meis materiam praebitura colligendo, tum etiam
magis et magis eam Methodum quam mihi praescripseram excolendo, ut in
ea confirmatior evaderem.

III. *Quaedam Moralis scientiae regulae, ex hac Methodo depromptae.*

15 Ac denique ut illi qui novam domum, in locum ejus quam inhabitant volunt
extruere, non modò veterem prius evertunt, lapides, ligna, caementum, ali-
aque aedificanti utilia sibi comparant, Architectum consulunt, vel ipsimet se
in Architecturâ exercent et exemplar domus faciendae accuratè describunt;
sed etiam aliam aliquam sibi parant, quam interim dum illa aedificabitur
20 possint non incommodè habitare: sic ne dubius et anxius haererem circa
ea, quae mihi erant agenda, quamdiu ratio suaderet incertum esse circa
ea de quibus debebam judicare; atque ut ab illo tempore vivere inciperem
quam felicissimè fieri posset, Ethicam quamdam ad tempus mihi effinxi,
quae tribus tantum aut quatuor regulis continebatur; quas hîc non pigebit
adscribere.

25 Prima erat, ut legibus atque institutis | patriae obtempe- | rarem, fir- 21, AT 23
miterque illam religionem retinerem quam optimam judicabam, et in qua
Dei beneficio fueram ab ineunte aetate institutus; atque me in caeteris omni-
bus gubernarem juxta opiniones quammaximè | moderatas, atque ab omni AT 553
extremitate remotas, quae communi usu receptae essent apud prudentissi-
mos eorum cum quibus mihi esset vivendum. Cùm enim jam inde inciperem
30 iis omnibus quibus antè addictus fueram diffidere, utpote quas de integro
examinare deliberabam; certus eram nihil melius facere me posse, quam si

9 tum varia] tum varia 44 50a 26 quam] quàm 50a

2 inventa;] inventa, 17 describunt;] describunt,
5-6 cavendae;] cavendae, 21 judicare;] judicare,
7 pervenissem;] pervenissem — 32 deliberabam;] deliberabam,
7 eram;] eram —

1-2 in Philosophia ... inventa] en laquelle ie n'en trouvois point encore de certains
4 quammaximi (...) momenti] la chose du monde la plus importante 13 *Quaedam*
... *depromptae.*] *quelques vnes de celles [scil. des principales regles] de la Morale qu'il*
[scil. l'Autheur] a tirée de cete Methode. 15-16 lapides, ... consulunt] † faire provision
de materiaux & d'Architectes 17 describunt] outre cela *om.* 19 dubius et anxius]
irresolu (*see Revius p. 144*) 20 incertum esse] l'estre [*scil. irresolu*] (*see Revius p. 144*)
26 quam optimam judicabam, et] *add. (see Introduction, p. 45)* 31 iis omnibus ...
diffidere] ne conter pour rien les mienes propres [*scil. opinions*]

DISSERTATIO

interea temporis prudentiorum actiones imitarer. Et quamvis fortè nonnulli sint apud Persas aut Sinas non minus prudentes quàm apud nos, utilius tamen judicabam illos sequi cum quibus mihi erat vivendum: Atque ut rectè intelligerem, quidnam illi revera optimum esse sentirent; ad ea potiùs quae agebant, quam ad ea quae loquebantur attendebam: non modò quia hominum mores eò usque corrupti sunt, ut perpauca quid sentiant dicere velint, sed etiam quia permulti saepe ipsimet ignorant: est enim alia actio mentis per quam aliquid bonum vel malum esse judicamus, et alia per quam nos ita judicasse agnoscimus; atque una saepissime absque altera reperitur. Ex pluribus autem sententiis aequaliter usu receptis moderatissimas semper eligebam, tum quia ad executionem facillimae, atque ut plurimum optimae sunt; omne quippe nimium vitiosum esse solet; tum etiam, ut si fortè aberrarem, minùs saltem à rectâ viâ deflecterem mediam tenendo, quàm si unam ex extremis elegissem cùm altera fuisset sequenda. | Et quidem inter extremas vias, sive (ut ita loquar) inter nimietates, reponebam promissiones omnes quibus nobismet ipsis libertatem mutandae postea voluntatis adimimus. Non quòd improbarem leges quae humanae fragilitati atque inconstantiae subvenientes, quoties bonum aliquod propositum habemus, permittunt ut nos ad semper in eodem perseverandum voto astringamus; vel etiam quae ob fidem commerciorum quaecunque aliis promisimus, modo ne bonis moribus adversentur cogunt nos praestare. Sed quia videbam nihil esse in mundo quod semper in eodem statu permaneret, quantumque ad me vitam sic instituebam ut judicia mea in dies meliora, nunquam autem deteriora fore sperarem; graviter me in bonam mentem peccare putassem, si ex eo quòd tunc res quasdam ut bonas amplectebam, obligassem me ad easdem etiam postea amplectendas, cùm forsitan bonae esse desiissent, vel ipse non ampliùs bonas judicarem.

AT 24

22

5

10

15

20

25

Altera regula erat, ut quàm maximè constans et tenax propositi semper essem; nec minus indubitanter atque incunctanter in iis peragendis perseverarem, quae ob rationes valde dubias, vel fortè nullas susceperam, quàm in iis de quibus planè eram certus. Ut in hoc viatorum consilium imitarer, qui si fortè in mediâ aliquâ sylvâ aberrarint, nec ullum iter ab aliis tritum, nec

30

5 agebant] aiebant 50b aiebant 56E 32 sylvâ] salvâ 56E

2 Sinas] 'the Chinese'
4 sentirent;] sentirent,

24 sperarem;] sperarem,
24 bonam mentem] Cf. p. 105, l. 7.

1 actiones imitarer] † suivre celles [*scil.* opinions] 4 quidnam ... sentirent] quelles estoient veritablement leurs opinions 8 aliquid bonum vel malum esse judicamus] on croit vne chose (*cf. next note and see Introduction, p. 41*) 10 usu] *add.* 11 facillimae] toujours *om.* 11 ut plurimum] vraysemblablement (*see Introduction, p. 44*) 15 extremas ... nimietates] les excès 16-17 nobismet ... adimimus] on retranche quelque chose de sa liberté 17-18 humanae fragilitati atque inconstantiae] l'inconstance des esprits foibles 20-21 quaecunque ... adversentur] quelque dessein qui n'est qu'indifferent * 29-30 in iis ... susceperam] suivre (...) les opinions les plus douteuses, lorsque ie m'y serois vne fois déterminé 120.32-121.1 nec ullum ... agnoscant] *add.* *

DE METHODO.

etiam versus quam par- | tem eundum sit agnoscant, non ideò vagi et incerti AT 554
 modò versus unam, modò versus alteram tendere debent, et multò minùs
 uno in loco consistere, sed semper rectâ quantùm possunt versus unam et
 eandem partem progredi; nec ab ea postea propter leves rationes deflectere,
 5 quamvis fortè initio planè nullas habuerint, propter quas illam potiùs quàm
 aliam quamlibet eligerent. hoc enim pacto, quamvis fortè ad ipsum locum
 ad quem ire | destinaverant non accedent, ad aliquem | tamen tandem deven- 23, AT 25
 nient, in quo commodiùs quàm in mediâ sylva poterunt subsistere. Eodem
 modo quia multa in vita agenda sunt quae differre planè non licet, certis-
 10 simum est quoties circa illa quid revera sit optimum agnoscere non pos-
 sumus, illud debere nos sequi quod optimum videtur; vel certè si quaedam
 talia sint, ut nulla nos vel minima ratio ad unum potiùs quàm contrarium
 faciendum impellat, alterutrum tamen debemus eligere, et postquam unam
 semel sententiam sic sumus amplexi, non ampliùs illam ut dubiam, in quan-
 15 tum ad praxim refertur, sed ut planè veram et certam, debemus spectare;
 quia nempe ratio propter quam illam elegimus vera et certa est. Atque hoc
 sufficiens fuit ad me liberandum omnibus istis anxietatibus et conscientiae
 morsibus, quibus infirmiores animae torqueri solent; quia multa saepe uno
 tempore ut bona amplectuntur, quae postmodum vacillante iudicio mala
 20 esse sibi persuadent.

Tertia regula erat, ut semper me ipsum potiùs quàm Fortunam vincere
 studerem, et cupiditates proprias quàm ordinem mundi mutare: Atque in
 universum ut mihi firmiter persuaderem nihil extra proprias cogitationes ab-
 solutè esse in nostra potestate; adeò ut quidquid non evenit, postquam omne
 25 quod in nobis erat egimus ut eveniret, inter ea quae fieri planè non possunt,
 et Philosophico vocabulo impossibilia appellantur, sit à nobis numerandum.
 Quod solum sufficere mihi videbatur, ad impediendum nequid in posterum
 optarem quod non adipiscerer, atque ad me hoc pacto satis foelicem red-
 dendum. Nam cùm ea sit voluntatis nostrae natura, | ut erga nullam rem AT 26
 30 unquam | feratur, nisi quam illi noster intellectus ut aliquo modo possibilem
 24 repraesentat; si bona omnia quae extra nos posita sunt tanquam aequaliter
 nobis impossibilia consideremus, non magis dolebimus quòd ea fortè no-
 bis desint, quae natalibus nostris deberi videntur, quàm quòd Sinarum vel

31 repraesentat;] repraesentat,

8 poterunt] vraysemblablement *om.* (*see Introduction, p. 43sq., and Revius p. 146*)
 10 quid revera sit optimum] les plus vrayes opinions (*cf. next two notes and see Intro-*
duction, p. 44) 11 illud (...) quod optimum videtur] les plus probables 11-13 vel
 certè ... impellat] Et mesme qu'encore que nous ne remarquions point d'avantage de
 probabilité aux vnes qu'aux autres 13 alterutrum] quelques vnes 13-14 unam (...)
 sententiam] les [opinions] 17 fuit] dès lors *om.* 17-18 omnibus ... solent; quia] tous
 les repentirs & les remors, qui ont coustume d'agiter les consciences de ces esprits foibles
 et chancelans, qui (*see Revius p. 146sq.*) 18-19 uno tempore] *add.* 19 amplectuntur]
 inconstanment *om.* 19 vacillante iudicio] *add.* 25 egimus] touchant les choses qui
 nous sont exterieures *om.* 25-26 inter ea ... numerandum] est au regard de nous
 absolument impossible 31 si] il est certain que *om.* 33 desint] sans nostre faute *om.*

DISSERTATIO

Mexicanorum reges non simus. Et rerum necessitati voluntatem nostram accuratissimè accommodantes, ut jam non tristamur quòd nostra corpora non sint tam parum corruptioni obnoxia quàm est adamas, vel quòd alis ad volandum instar avium non simus instructi; ita neque sanitatis desiderio
 AT 555 torquebi- | mur, si aegrotemus, nec libertatis, si carcere detineamur. Sed fa- 5
 teor longissima exercitatione, et meditatione saepissime iterata opus esse, ut animum nostrum ad res omnes ita spectandas assuefacere possimus. Atque in hoc uno, mihi persuadeo positam fuisse omnem artem illorum Philosopho-
 rum, qui olim fortunae imperio se eximebant, et inter ipsos corporis crucia- 10
 tus ac paupertatis incommoda de foelicitate cum suis Diis contendebant. Nam cùm assiduè terminos potestatis sibi à Naturâ concessae contempla-
 rentur, tam planè sibi persuadebant nullam rem extra se positam, sive nihil praeter suas cogitationes ad se pertinere, ut nihil etiam amplius optarent,
 et tam absolutum in eas imperium istius meditationis usu acquirebant, hoc 15
 est cupiditatibus aliisque animi motibus regendis ita se assuefaciebant, ut non sine aliqua ratione se solos divites, solos potentes, solos liberos, et solos
 AT 27 foelices esse jactarent; quia nempe nemo hac Philosophiâ destitutus, tam | faventem semper Naturam atque Fortunam habere potest, ut votorum
 omnium quemadmodum illi compos fiat.
 25 | Ut autem hanc Ethicam meam concluderem, diversas occupationes qui- 20
 bus in hac vitâ homines vacant, aliquandiu expendi, atque ex iis optimam eligere conatus sum: Sed non opus est ut quid de aliis mihi visum sit hîc referam, dicam tantùm nihil me invenisse, quod pro me ipso melius videretur, quàm si in eodem instituto in quo tunc eram perseverarem; hoc
 est, quàm si totum vitae tempus in ratione mea excolenda, atque in veritate 25
 juxta Methodum quam mihi praescripseram investiganda consumerem. Tales quippe fructus hujus Methodi jam degustaram, ut nec suaviores ullos nec magis innocuos in hac vitâ decerpi posse arbitrarer; Cùmque illius ope
 quotidie aliquid detegerem, quod et vulgo ignotum et alicujus momenti esse existimabam, tantâ delectatione animus meus implebatur, ut nullis aliis re- 30
 bus affici posset. Ac praeterea tres regulae mox expositae satis rectae mihi

1 simus] sumus 50b 56E 2 tristamur] tristemur 50b 56E

4 instructi;] instructi,
 20–31 diversas occupationes ... affici
 posset.] This is Nietzsche's motto to

the first edition of *Menschliches, Allzu-
 menschliches* (see Introduction, p. 29).
 23 referam,] referam;

1–2 rerum ... accommodantes] faisant, comme on dit, de nécessité vertu 8 in hoc uno] principalement en cecy 12–13 nullam ... pertinere] que rien n'estoit en leur pouuoir que leurs pensées 13 ut nihil etiam amplius optarent] que cela seul estoit suffisant pour les empescher d'auoir aucune affection pour d'autres choses 14–15 tam absolutum ... assuefaciebant] ils dispoioient d'elles si absolument 16–17 solos divites, ... foelices] plus riches, & plus puissans, & plus libres, & plus hureux, qu'aucun des autres hommes (see Introduction, p. 39) 20 meam] add. 22–24 Sed non ... videretur] & sans que ie vueille rien dire de celles des autres, ie pensay que ie ne pouuois mieux 29 aliquid] quelques veritez 122.31–123.2 satis rectae ... decrevissem] n'estoient fondées, que sur le dessein que i'auois de continuer à m'instruire

DE METHODO.

visae non fuissent, nisi in veritate per hanc Methodum investiganda perseverare decrevissem. Nam cùm Deus unicuique nostrum, aliquod rationis lumen largitus sit ad verum à falso distinguendum, non putassem me vel per unam diem totum alienis opinionibus regendum tradere debere, nisi stauissem easdem proprio ingenio examinare, statim atque me ad hoc rectè faciendum satis parassem. Nec quamdiu illas sequebar absque errandi metu fuisset, nisi sperassem me nullam interim occasionem, meliores si quae essent inveniendi praetermissurum. | Nec denique cupiditatibus imperare, ac rebus quae in potestate mea sunt contentus esse potuissem, nisi viam illam fuisset sequutus, per quam confidebam me ad omnem rerum cognitionem perventurum cujus essem capax, | simulque ad omnium verorum bonorum | possessionem ad quam mihi liceret aspirare. Quippe cùm voluntas nostra non determinetur ad aliquid vel persequendum vel fugiendum, nisi quatenus ei ab intellectu exhibetur tanquam bonum vel malum, sufficiet si semper rectè judicemus, ut rectè faciamus, atque si quàm optimè possumus judicemus, ut etiam quàm optimè possumus faciamus; hoc est, ut nobis virtutes omnes simulque alia omnia bona quae ad nos possunt pervenire, comparemus; quisquis autem se illa sibi comparasse confidit, non potest non esse suis contentus ac beatus.

Postquam verò me his regulis instruxissem, illasque simul cum rebus fidei, quae semper apud me potissimae fuerunt, reservassem, quantum ad reliqua quibus olim fueram imbutus, non dubitavi quin mihi liceret omnia ex animo meo delere; quod quia mihi videbar commodiùs praestare posse inter homines conversando, quàm in illâ solitudine in qua eram diutius commorando, vix dum hyems erat exacta cùm me rursus ad peregrinandum accinxi: nec per insequentes novem annos aliud egi, quàm ut hac illac orbem terrarum perambulando, spectatorem potiùs quàm actorem comoediarum, quae in eo quotidie exhibentur, me praeberem. Cùmque praecipuè circa res singulas observarem quidnam posset in dubium revocari, et quidnam nobis occasionem malè judicandi praeberet, omnes paulatim opiniones erroneas quibus mens mea obsessa erat avellebam. | Nec tamen in eo Scepticos imitabar, qui dubitant tantùm ut dubitent, et praeter incertitudinem ipsam

AT 28

26, AT 556

AT 29

13 fugiendum,] fugiendum $\wedge$ 44(I) 25 hyems] hiems 44(I) 27 potiùs] potius 44(I)
32 tantùm] tantum 44(I)

4 totum] Supply 'me ipsum'.

2 rationis] *add.* 3-4 vel per ... debere] me devoir contenter des opinions d'autrui vn seul moment 5-6 statim ... parassem] lorsqu'il seroit tems 9 rebus quae in potestate mea sunt] *add.* (see *Gilson p. 258*) 19 suis contentus ac beatus] content (see *Gilson p. 261*) 20 rebus] veritez (see *Revius p. 147sq.*) 21 apud me potissimae] les premieres en ma creance (see *Revius p. 147sq.*) 21-22 reliqua quibus olim fueram imbutus] tout le reste de mes opinions 24 in illâ solitudine in qua eram] renfermé dans le poisle ou i'auois eu toutes ces pensées (see *Revius p. 148*) 26 insequentes novem annos] toutes *om.* (see *Revius p. 147sq.*) 29 posset in dubium revocari] la pouuoit rendre suspecte 29 [et] quidnam] *add.* 30 paulatim] cependant 31 in eo] *add.* 123.32-124.1 praeter incertitudinem ipsam nihil quaerunt] affectent d'estre tousiours irresolus

DISSERTATIO

nihil quaerunt. Nam contrà totus in eo eram ut aliquid certi reperirem: Et quemadmodum fieri solet, cùm in arenoso solo aedificatur, tam altè fodere cupiebam ut tandem ad saxum vel ad argillam pervenirem: Atque hoc satis foeliciter mihi succedere videbatur. Nam cùm ad falsitatem vel incertitudinem propositionum quas examinabam detegendam, non vagis tantùm et debilibus conjecturis, sed firmis et evidentibus argumentis uti conarer, nulla tam dubia occurrebat quin ex ea semper aliquid certi colligerem; nempe vel hoc ipsum, nihil in ea esse certi. Et sicut veterem domum diruentes multam ex ea materiam servant, novae extruendae idoneam; ita malè fundatas opiniones meas dejiciendo, varias res observabam, et multa experimenta colligebam, quae postea certioribus stabiliendis usui mihi fuère. Ac praeterea pergebam semper in ea quam mihi praescripseram Methodo exercenda; nec tantummodo generaliter omnes meas cogitationes juxta ejus praecepta regere studebam, sed etiam nonnullas interdum horas mihi assumebam, quibus illâ expressiùs in quaestionibus Mathematicis resolvendis utebar; vel etiam in quaestionibus ad alias quidem scientias pertinentibus, sed quas ab earum non satis firmis fundamentis sic abducebam, ut propemodum Mathematicae dici possent: quod satis apparebit me fecisse in multis quae in hoc volumine continentur. Ita non aliter in speciem me gerendo, quàm illi qui vitae suaviter et innoxie traducendae studentes, omnique alio munere soluti, voluptates à vitiis secernunt, et nullâ honestâ delectatione sibi interdunt, ut otium sine taedio ferre possint; propositum interim meum semper urgebam, magisque ut existimo in veritatis cognitione promovebam, quàm si in libris evolvendis, vel litteratorum sermonibus audiendis omne tempus consumpsissem.

Verumtamen isti novem anni effluxerunt, antequam de ullâ ex iis quaestionibus quae apud eruditos in controversiam adduci solent, determinatè judicare, atque aliqua in Philosophiâ principia vulgaribus certiora quaerere ausus fuissem. Tantam enim in hoc difficultatem esse, docebant exempla permultorum summi ingenii virorum, qui sine successu hactenus idem suscepisse videbantur: ut fortasse diutius adhuc fuissem cunctatus, nisi audivissem à quibusdam jam vulgò credi, me hoc ipsum quod nondum aggressus fueram, perfecisse. Nescio quidnam illis dedisset occasionem istud sibi persuadendi; nec certè ullam ex meis sermonibus capere potuerant, nisi fortè

8 domum] domuum 50b 11 fuère] fuere 44(I)

9 idoneam;] idoneam,

31 videbantur:] videbantur,

2-3 quemadmodum ... pervenirem] † reietter la terre mouante & le sable, pour trouver le roc ou l'argile 5 vagis tantùm et] add. 7 aliquid certi] quelque conclusion assez certaine 12 semper] add. 21 secernunt] s'estudient a separer 22 ferre] iouir de 23 ut existimo] peutestre 28 aliqua ... certiora] les fondemens d'aucune Philosophie plus certaine que la vulgaire 29 ausus fuissem] † add. 29 docebant] m'y faisoit imaginer 30 permultorum summi ingenii virorum] plusieurs excelens esprits 32 à quibusdam jam vulgò credi] quelques vns faisoient desia courre le bruit 32-33 me hoc ... perfecisse] que i'en estois venu a bout

DE METHODO.

quia videbant me liberius ignorantiam meam profiteri, quàm soleant alii ex
 iis qui docti haberi volunt; vel etiam quia interdum rationes exponebam,
 propter quas de multis dubitabam, quae ab aliis ut certa admittuntur; non
 autem quod me unquam audivissent de ullâ circa res Philosophicas scientiâ
 5 gloriantem: Sed cùm talis animus in me esset, ut pro alio quàm revera eram
 haberi nollem, putavi mihi viribus omnibus esse contendendum, ut eâ laude
 dignus evaderem quae | jam mihi à multis tribuebatur. Qua re impulsus ante AT 31
 octo annos, ut omnibus me avocationibus quae inter notos et familiares de-
 gentibus occurrunt liberarem, secessi in hasce regiones in quibus diuturni
 10 belli necessitas invexit militarem disciplinam tam bonam, ut magni in ea
 exercitus non ob aliam causam ali videantur, quàm ut omnibus pacis com-
 modis securius incolae frui possint; Et ubi in magnâ negotiosorum hominum
 turba, magis ad res proprias attendentium quàm in alienis curiosorum, nec
 earum rerum usu carui quae in florentissimis et populosissimis ur- | bibus 29
 15 tantùm habentur, nec interim minùs solus vixi et quietus, quàm si fuissem
 in locis maximè desertis et incultis.

IV. *Rationes quibus existentia Dei et animae humanae probatur, quae sunt Metaphysicae fundamenta.*

Non libenter hîc refero primas cogitationes, quibus animum applicui post-
 20 quam huc veni; tam Metaphysicae enim sunt et à com- | muni usu remotae, AT 558
 ut verear ne multis non sint placiturae; sed ut possit intelligi an satis firma
 sint Philosophiae meae fundamenta, videor aliquo modo coactus de illis lo-
 qui. Dudum observaveram permultas esse opiniones, quas, etsi valde dubiae
 sint et incertae, non minus constanter et intrepidè sequi debemus, quatenus
 25 ad usum vitae referuntur, quàm si certae essent et exploratae; ut jam antè
 dictum est. Sed quia tunc veritati quaerendae non autem rebus agendis
 totum me tradere volebam, putavi mihi planè contrarium esse faciendum,
 et illa omnia in quibus vel minimam dubitandi rationem possem reperire,
 tanquam apertè falsa esse rejicienda; ut experirer an illis ita rejectis, nihil
 30 praeterea superesset de quo dubitare planè, non possem. Sic | quia nonnun- AT 32

12 negotiosorum] negotiorum 44 50ab 56E negotiosorum Huet 17 humanae] humana 50b

10 ea] This must be a mistake for 'eis'.

25 antè] P. 120, l. 28–121, l. 20.
 30 planè,] planè ^

1 ignorantiam meam] ce que i'ignoreis 1–2 alii ex iis qui docti haberi volunt] ceux qui ont vn peu étudié 4 circa res Philosophicas] *add.* 5 talis animus] le coeur assez bon 7 multis] † on 7 Qua re] † ce désir 7–8 ante octo annos] iustement *om.* 8–9 omnibus me ... liberarem] à m'esloigner de tous les lieux ou ie pouuois auoir des connoissances 10 militarem disciplinam tam bonam] de tels ordres 10 magni] *add.* 11 omnibus] *add.* 12–13 magnâ negotiosorum hominum turba] la foule d'vn grand peuple fort actif 15 tantùm] *add.* 17 probatur] *il [scil. l'Authèur] prouue* 18 Metaphysicae] *de sa Metaphysique* 21 ne multis non sint placiturae] qu'elles ne seront peustre pas au goust de tout le monde 22 Philosophiae meae fundamenta] les fondemens que i'ay pris 23 permultas] † quelquefois 24 non minus constanter et intrepidè] tout de mesme 26 non autem rebus agendis] *add.* * (*see Introduction, p. 50*) 30 superesset] en ma creance *om.*

DISSERTATIO

quam sensus nostri nos fallunt, quidquid unquam ab illis hauseram inter
falsa numeravi; Et quia videram aliquando nonnullos etiam circa res Geo-
metriae facillimas errare, ac paralogismos admittere, sciebamque idem mihi
posse accidere quod cuiquam alii potest, illas etiam rationes omnes, quas
antea pro demonstrationibus habueram, tanquam falsas rejeci; Et denique
quia notabam, nullam rem unquam nobis veram videri dum vigilamus, quin
eadem etiam dormientibus possit occurrere, cùm tamen tunc semper aut
ferè semper sit falsa; supposui nulla eorum quae unquam vigilans cogitavi,
30 veriora esse quàm sint ludibria somniorum. Sed statim | postea animadverti,
me quia caetera omnia ut falsa sic rejiciebam, dubitare planè non posse quin
ego ipse interim essem: Et quia videbam veritatem hujus pronuntiati; Ego
cogito, ergo sum sive existo, adeò certam esse atque evidentem, ut nulla tam
enormis dubitandi causa à Scepticis fingi possit, à qua illa non eximatur,
credidi me tutò illam posse, ut primum ejus, quam quaerebam, Philosophiae
fundamentum admittere. 15

Deinde attentè examinans quis essem, et videns fingere quidem me posse
corpus meum nihil esse, itemque nullum planè esse mundum, nec etiam
locum in quo essem; sed non ideò ulla ratione fingere posse me non esse;
quinimò ex hoc ipso quod reliqua falsa esse fingerem, sive quidlibet aliud
cogitarem, manifestè sequi me esse: Et contrà, si vel per momentum tem-
20 poris | cogitare desinerem, quamvis interim et meum corpus, et mundus, et
caetera omnia quae unquam imaginatus sum revera existerent, nullam ideò
esse rationem cur credam me durante illo tempore debere existere; Inde
intellexi me esse rem quandam sive substantiam, cujus tota natura sive es-
sencia in eo tantùm consistit ut cogitem, quaeque ut existat, nec loco ullo
25 indiget, nec ab ulla re materiali sive corporeâ dependet. Adeò ut Ego, hoc
est mens per quam solam sum is qui sum, | sit res à corpore planè distincta,

AT 559

5 pro demonstrationibus habueram] prodemonstrationibus hab ueram 44

3 paralogismos] 'false deductions'	18 essem;] essem,
7-8 falsa;] falsa,	18 esse;] esse,
11 pronuntiati;] pronuntiatii,	20 esse:] esse,
14 posse,] posse ^	23 existere;] existere,

1-2 quidquid ... numeravi] ie voulû supposer qu'il n'y auoit aucune chose qui fust
telle qu'ils nous la font imaginer 3 errare] en raisonnant om. 7-8 cùm tamen ...
falsa] sans qu'il y en ait aucune pour lors qui soit vraye (see J.-M. Beyssade 1987,
p. 347) 8 supposui] ie me resolu de feindre 8 vigilans] add. 10 quia] pendant
que (see Gilson p. 292) 10-11 dubitare ... essem] il falloit necessairement que moy
qui le pensois fusse quelque chose 11 veritatem hujus pronuntiati] cete verité * (see
Introduction, p. 50) 11-12 Ego cogito, ergo sum sive existo] ie pense, donc ie suis
(cf. Med. I, AT VII p. 25; Princ. phil. I, 7; ibid. I, 10, AT VIII, p. 7sq.; Gilson p. 292sq.)
14-15 primum ... fundamentum] le premier principe de la Philosophie que ie cherchois
(see Marion 1987, p. 373sq.) 16 quis essem] ce que i'estois 18 ulla ratione] add.
19-20 quod reliqua ... cogitarem] que ie pensois a douter de la verité des autres choses
20 manifestè] tres evidenment & tres certainement 20-21 per momentum temporis]
seulement 21 et meum corpus, et mundus, et] add. 23 durante illo tempore debere]
add. 24 rem quandam sive] add. 26 sive corporeâ] add. 27 solam] add. 27 is
qui] ce que

DE METHODO.

atque etiam cognitu facilior quàm corpus, et quae planè eadem, quae nunc est, esse posset, quamvis illud non existeret.

Post haec inquisivi, quidnam in genere requiratur ut aliqua enuntiatio tanquam vera et certa cognoscatur: cùm enim jam unam invenissem, quam
 5 talem esse cognoscebam, putavi me posse etiam inde percipere in qua | re 31
 ista certitudo consistat. Et quia notabam nihil planè contineri in his verbis, Ego cogito, ergo sum, quod me certum redderet eorum veritatis, nisi quod manifestissimè viderem fieri non posse ut quis cogitet nisi exsistat, credidi me pro regulâ generali sumere posse, omne id quod valde dilucidè et distinctè
 10 concipiebam verum esse; Et tantummodo difficultatem esse nonnullam, ad rectè advertendum quidnam sit quod distinctè percipimus.

Quâ re positâ, observavi me de multis dubitare, ac proinde naturam meam non esse omnino perfectam; evidentissimè enim intelligebam dubitationem non esse argumentum tantae perfectionis quàm cognitionem. Et cùm ul-
 15 terius inquirerem à quonam haberem ut de naturâ perfectiore quàm mea sit cogitarem, clarissimè etiam intellexi me hoc habere non posse, nisi | ab eo 34
 cujus Natura esset revera perfectior. Quantùm attinet ad cogitationes, quae de variis aliis rebus extra me positis, occurrebant, ut de coelo, de terra, de lumine, de calore, aliisque rebus innumeris, non eadem ratione quaerendum
 20 esse putabam, à quonam illas haberem; cùm enim nihil in illis reperirem quod supra me positum esse videretur, facilè poteram credere illas si quidem verae essent, ab ipsamet Naturâ meâ quatenus aliquid perfectionis in se habet, dependere; si verò falsae, ex nihilo procedere; hoc est, non aliam ob causam in me esse quàm quia deerat aliquid Naturae meae, nec erat planè
 25 perfecta. Sed non idem judicare poteram de cogitatione, sive Idea Naturae quae perfectior erat quàm mea.

*Nota hoc in loco et ubique in sequentibus, | nomen Ideae generaliter sumi 32
 pro omni re cogitatâ, quatenus habet tantùm esse quoddam objectivum in intellectu.*

Nam fieri planè non poterat ut illam à nihilo acceperem. Et quia non magis potest id quod perfectius est, à minùs perfecto procedere, quàm ex
 30 nihilo | aliquid fieri, non poteram etiam à me ipso illam habere; Ac proinde 32
 supererat ut in me posita esset à re, cujus natura esset perfectior, imò etiam quae omnes in se contineret perfectiones, quarum Ideam aliquam in

5 posse etiam] debere etiam posse 44(I) 7 Ego] ego 44(I) 14 cùm] cum 44(I)
 23 verò] vero 44(I) 31 minùs] minus 44(I)

27–29 *Nota hoc ... intellectu.*] This paragraph separation), but this proved ought to be a marginal note (without a to be technically unfeasible.

2 esse posset] ne lairroit pas d'estre 7 Ego cogito, ergo sum] *ie pense, donc ie suis*
 10 concipiebam] nous conceuons 12 naturam meam] mon estre 15 à quonam haberem] d'où i'auois appris (*see Introduction, p. 48*) 16–17 ab eo ... perfectior] de quelque nature qui fust en effect plus parfaite 20 à quonam illas haberem] d'où elles venoient 25 de cogitatione, sive] *add. * (see Introduction, p. 50sq.)* 27–29 *Nota hoc ... intellectu.*] *add. * (see Introduction, p. 50sq.)* 33 à re, cujus natura] par vne nature qui

DISSERTATIO

me haberem; hoc est, ut verbo absolvam, quae Deus esset. Addebam etiam, quandoquidem agnoscebam aliquas perfectiones quarum expers eram, necessarium esse ut existeret praeter me aliquod aliud ens, (liceat hîc si placet uti vocibus in scholâ tritis) ens, inquam, me perfectius, à quo penderem, et à quo quidquid in me erat accepissem. Nam si solus et ab omni alio
 AT 35, 560 independens fuisset adeò ut | totum | id, quantumcumque sit, perfectionis cujus particeps eram à me ipso habuissem, reliqua etiam omnia quae mihi deesse sentiebam, per me acquirere potuissem, atque ita ipsemet esse infinitus, aeternus, immutabilis, omniscius, omnipotens, ac denique omnes perfectiones possidere quas in Deo esse intelligebam.

Etenim ut Naturam Dei, (ejus nempe quem rationes modò allatae probant existere) quantum à me naturaliter agnosci potest, agnoscerem, non aliud agendum mihi erat quàm ut considerarem circa res omnes, quarum Ideas aliquas apud me inveniebam, essetne perfectio, illas possidere, certusque eram nullas ex iis quae imperfectionem aliquam denotabant in illo esse, ac nullas ex reliquis illi deesse. sic videbam nec dubitationem, nec inconstantiam, nec tristitiam, nec similia in Deum cadere: nam egomet ipse illis libenter caruissem. Praeterea multarum rerum sensibilium et corporearum Ideas habebam, quamvis enim me fingerem somniare, et quidquid vel videbam vel
 33 imaginabar falsum esse, negare tamen non poteram Ideas illas in | mente
 mea revera existere. Sed quia jam in me ipso perspicuè cognoveram naturam intelligentem à corporeâ esse distinctam, in omni autem compositione unam partem ab alterâ, totumque à partibus pendere advertiebam, atque illud quod ab aliquo pendet perfectum non esse; idcirco judicabam in Deo perfectionem esse non posse, quòd ex istis duabus naturis esset compositus, ac proinde ex illis compositum non esse. Sed si quae res corporeae in mundo
 AT 36 essent, vel si aliquae res intelligentes, aut cujuslibet alterius naturae, quae non essent omnino | perfectae, illarum existentiam à Dei potentiâ, necessariò ita pendere, ut ne per minimum quidem temporis momentum absque eo esse possent.

Cùm deinde ad alias veritates quaerendas me accingerem, consideraremque in primis illam rem circa quam Geometria versatur, quam nempe concipiebam ut corpus continuum, sive ut spatium indefinitè longum, latum, et profundum, divisibile in partes tum magnitudine, tum figurâ omnimodè
 35 diversas, et quae moveri sive transponi possint omnibus modis, (haec enim

16 deesse.] deesse, 44 50a 29 minimum] nimium 50a 128.35–129.1 (haec ... supponunt)] haec ... supponunt; 44(I)

3 ens] 'being' 24 esse;] esse,
 19 habebam,] habebam:

4 vocibus in scholâ tritis] des mots de l'Eschole 5 quidquid in me erat] tout ce que i'auois 11 Etenim] paragraph separation add. 11–12 (ejus ... existere)] † Car suiuant les raisonnemens que ie viens de faire, pour connoistre la nature de Dieu 21 existere] fussent 22–23 in omni ... pendere] que toute composition tesmoigne de la dependance (see Introduction, p. 41) 28 existentiam] estre 30 esse] subsister 32 in primis] add. 34 omnimodè] add.

DE METHODO.

omnia Geometrae in eo quod examinant esse supponunt) aliquas ex simpli-
 cissimis eorum demonstrationibus in memoriam mihi revocavi. Et primò
 quidem notavi magnam illam certitudinem quae iis omnium consensu tri-
 buitur, ex eo tantùm procedere quòd valde clarè et distinctè intelligantur,
 5 juxta regulam paulò ante traditam; Deinde etiam notavi nihil planè in iis
 esse, quod nos certos reddat illam rem circa quam versantur existere: Nam
 quamvis satis viderem, si exempli causâ, supponamus dari aliquod trian-
 gulum, ejus tres angulos necessariò | fore aequales duobus rectis; nihil | 34, AT 561
 tamen videbam quod me certum redderet, aliquod triangulum in mundo
 10 esse. At contrà cùm reverterer ad Ideam entis perfecti quae in me erat,
 statim intellexi existentiam in ea contineri, eadem ratione quâ in Idea tri-
 anguli aequalitas trium ejus angulorum cum duobus rectis continetur; vel
 ut in idea circuli, aequalis à centro distantia omnium ejus circumferentiae
 partium, vel etiam adhuc evidentius; Ac proinde ad minimum aequè certum
 15 esse Deum, qui est illud ens perfectum, existere, quàm ulla Geometrica
 demonstratio esse potest.

| Sed tota ratio propter quam multi sibi persuadent, tum Dei existentiam, 37
 tum animae humanae naturam, esse res cognitu valde difficiles, ex eo est
 quòd nunquam animum à sensibus abducant, et supra res corporeas attol-
 20 lant; sintque tam assueti nihil unquam considerare quod non imaginentur,
 hoc est cujus aliquam imaginem tanquam rei corporeae in phantasiâ suâ non
 fingant, ut illud omne de quo nulla talis imago fingi potest, intelligi etiam
 non posse illis videatur. Atque hoc ex eo satis patet, quòd vulgò Philosophi
 in scholis pro axiomate posuerint, nihil esse in intellectu quod non priùs
 25 fuerit in sensu: in quo tamen certissimum est Ideas Dei et animae rationalis
 nunquam fuisse: mihi que idem facere illi videntur qui suâ imaginandi facul-
 tate ad illas uti volunt, ac si ad sonos audiendos vel odores percipiendos,
 oculis suis uti conarentur; nisi quòd in eo etiam differentia sit, quòd sensus
 30 oculorum in nobis non minùs certus sit quàm odoratus vel auditus; cùm è
 contrà, nec imaginandi facultas, nec sentiendi, ullius unquam rei nos certos
 reddere possint, nisi intellectu sive ratione cooperante.

| Quòd si denique adhuc aliqui sint quibus rationes jam dictae nondum 35
 satis persuaserint Deum esse, ipsorumque animas absque corpore spectatas

7-8 triangulum] triangulnm 44 20 unquam] nunquam 56E 30 ullius] nullius 44(I
 err) 50a(u err) 31 possint] possit AT

8 rectis;] rectis,

4 quòd valde clarè et distinctè intelligantur] qu'on les conçoit evidenment (cf. p. 131,
 l. 22, and see Meschini 1996(b), p. 600sq.) 10 quae in me erat] que i'auois 13 circuli]
 d'une Sphere 13-14 omnium ejus circumferentiae partium] toutes ses parties * (see
 Introduction, p. 51) 15 existere] † est ou existe 17 Dei existentiam] † le [scil. Dieu]
 (see Introduction, p. 46) 19-20 animum ... attollant] n'esleuent iamais leur esprit au
 delà des choses sensibles 20-22 quod non ... non fingant] qu'en l'imaginant, qui est
 vne façon de penser particuliere pour les choses materielles 25 animae rationalis] de
 l'ame 31 sive ratione] add. 129.33-130.1 Deum esse, ... existentes] de l'existence
 de Dieu & de leur ame * (see Introduction, p. 51)

DISSERTATIO

esse res revera existentes, velim sciant alia omnia pronunciata, de quibus nullo modo solent dubitare, ut quod ipsimet habeant corpora, quòd in mundo sint sidera, terra, et similia, multò magis esse incerta. Quamvis enim istorum omnium sit certitudo, ut loquuntur Philosophi, moralis, quae tanta
 AT 38 est, ut | nemo nisi deliret de iis dubitare posse videatur; nemo tamen etiam 5
 nisi sit rationis expers, potest negare quoties de certitudine Metaphysicà quaestio est; quin satis sit causae ad dubitandum de illis, quòd advertamus fieri posse ut inter dormiendum, eodem planè modo credamus nos alia habere corpora, et alia sidera videre, et aliam terram, etc. quae tamen omnia
 AT 562 falsa sint: Unde enim scitur eas cogitationes quae occurrunt dormientibus 10
 potius falsas esse quàm illas quas habemus vigilantes, cùm saepe non minùs vividae atque expressae videantur. | Inquirant praestantissima quaeque ingenia quantum libet, non puto illos rationem aliquam posse invenire, quae huic dubitandi causae tollendae sufficiat, nisi existentiam Dei supponant. Etenim hoc ipsum quod paulò ante pro regulà assumpsi, nempe illa omnia
 AT 39 quae clarè et distinctè concipimus vera esse, non aliam ob causam sunt certa, 15
 quàm quia Deus existit, estque Deus ens summum et perfectum, adèd ut quidquid entis in nobis est, ab eo necessariò procedat; Unde sequitur Ideas nostras sive notiones, cùm in omni eo in quo sunt clarae et distinctae, entia quaedam sint atque à Deo procedant, non posse in eo non esse veras. Ac
 36 proinde quod multas saepe habeamus, in quibus aliquid falsitatis continetur, non | aliunde contingit quàm quia etiam in iisdem aliquid est obscurum et confusum; atque in hoc non ab ente summo sed à nihilo procedunt; hoc est, obscurae sunt et confusae, quia nobis aliquid deest, sive quia non omninò perfecti sumus. Manifestum autem est non magis fieri posse, ut falsitas sive
 AT 39 imperfectio | à Deo sit, quatenus imperfectio est, quàm ut veritas sive perfectio à nihilo. Sed si nesciremus quicquid entis et veri in nobis est, totum illud ab ente summo et infinito procedere, quantumvis clarae et distinctae essent Ideae nostrae, nulla nos ratio certos redderet illas idcirco esse veras.
 At postquam Dei et mentis nostrae cognitio nobis hanc regulam planè 30
 probavit, facilè intelligimus ob errores somniorum, cogitationes quas vigilantes habemus in dubium vocari non debere: Nam si quis etiam dormiendo

---

5 videatur;] videatur,
 7 est;] est,
 12 videantur.] videantur?
 15 paulò ante] P. 127, ll. 3–11.

16 sunt certa] This makes no sense and should read 'est certum'. Courcelles must have been distracted by the intervening 'illa omnia'.

---

1 pronunciata] choses 1–2 de quibus ... dubitare] dont ils se pensent peutestre plus assurez 3 multò] *add.* 4 ut loquuntur Philosophi] *add.* 7 ad dubitandum de illis] pour n'en estre pas entierement assuré 9 etc.] *add.* 16 clarè et distinctè] tres clairement & tres distinctement 17 estque ... perfectum] & qu'il est vn estre parfait (*see Introduction, p. 46*) 18 entis] *add.* * (*see Introduction, p. 57*) 18 necessariò] *add.* 19–20 entia quaedam] des choses reelles 23 non ab ... procedunt] elles participent du neant 24 obscurae sunt et confusae] elles ne sont en nous ainsi confuses que 24 nobis aliquid deest, sive] *add.* 28 ente summo] d'vn estre parfait 29 illas idcirco esse veras] qu'elles eussent la perfection d'estre vraves 30 mentis nostrae] de l'ame

DE METHODO.

ideam aliquam valde distinctam haberet, ut exempli causâ si quis Geometra novam aliquam demonstrationem inveniret, ejus profectò somnus non impediret quò minùs illa vera esset. Quantum autem ad errorem somniis nostris maximè familiarem, illum nempe qui in eo consistit, quòd varia nobis
5 objecta repraesentent eodem planè modo quo ipsa nobis à sensibus externis inter vigilandum exhibentur, non in eo nobis oberit quòd occasionem det ejusmodi ideis quas à sensibus vel accipimus vel putamus accipere, parum credendi; possunt enim illae etiam dum vigilamus non rarò nos fallere, ut cùm ii qui morbo regio laborant omnia colore flavo infecta cernunt, aut cùm
10 nobis astra vel alia corpora valde remota, multò minora quàm sint apparent. Omnino enim sive vigilemus sive dormiamus solam evidentiam rationis judicicia nostra sequi debent. Notandumque est hîc me loqui de evidentia nostrae rationis, non autem imaginationis, nec sensuum. Ita exempli causâ, quamvis Solem clarissimè videamus, non ideò debemus judicare illum esse
15 ejus tantùm magnitudinis quam oculi nobis exhibent; et quamvis distinctè imaginari possimus caput Leonis caprae corpori adjunctum, non inde concludendum est chimaeram in mundo existere. Ratio enim nobis non dictat ea quae sic vel videmus vel imaginamur, idcirco revera existere. Sed planè nobis dictat, omnes nostras Ideas sive notiones aliquid in se veritatis
20 continere; alioqui enim fieri non posset ut Deus qui summè perfectus et verax est, illas in nobis posuisset. Et quia nostrae ratiocinationes sive judicicia nunquam tam clara et distincta sunt dum dormimus quàm dum vigilamus, etiamsi nonnunquam imaginationes nostrae magis vividae et expressae sint, ratio etiam nobis dictat, cùm omnes nostrae cogitationes verae esse non
25 possint, quia non sumus omnino perfecti, verissimas ex iis illas esse potiùs quas habemus vigilantes, quàm quae dormientibus occurrunt.

V. *Quaestionum Physicarum ab Authore investigatarum ordo; ac in specie motus cordis, et quarundam aliarum ad Medicinam spectantium perplexarum opinionum enodatio; tum quae sit inter nostram et brutorum animam differentia.*

Libentissimè hîc pergerem, et totam catenam veritatum quas ex his primis deduxi exhiberem; Sed quoniam ad hanc rem opus nunc esset, ut de variis quaestionibus agerem inter doctos controversis, cum quibus contentionis funem trahere nolo, satius fore credo ut ab iis abstineam, et solùm in genere
35 quaenam sint dicam, quòd sapientiores judicare possint, utrum expediat rempublicam literariam de iis specialiùs edoceri. Perstiti semper in proposito

1 causâ] causa 44(I) 5 repraesentent] repraesentet 50ab 56E 7 accipimus] accipimus 50ab 56E 9 cùm] cum 44(I) 10 multò] multo 44(I) 14 Solem] solem 44(I)

6 inter vigilandum] add. (see Introduction, p. 41) 7 quas à . . . accipere] add. 18 idcirco] add. 21 sive judicicia] add. (see Introduction, p. 36) 22 tam clara et distincta] si evidens ny si entiers (cf. p. 129, l. 4) 25 verissimas ex iis illas esse potiùs] ce qu'elles ont de vérité doit infalliblement se rencontrer en celles que nous auons estant esueillez, plutost qu'en nos songes (see Gilson, p. 369) 28–29 perplexarum opinionum] difficultez 35–36 rempublicam literariam] le public

DISSERTATIO

38 nullum aliud principium supponendi, praeter illud quo modò usus sum ad
 existentiam Dei et animae demonst- | dum, nullámque rem pro vera
 accipiendi, nisi mihi clarior et certior videretur, quàm antea Geometrarum
 demonstrationes fuerant visae. Nihilominus ausim dicere, me non solùm
 reperisse viam, quâ brevi tempore mihi satisfacerem, in omnibus praecipuis 5
 quaestionibus quae in Philosophia tractari solent; sed etiam quasdam leges
 observasse, ita à Deo in natura constitutas, et quarum ejusmodi in animis
 nostris notiones impressit, ut postquam ad eas satis attendimus, dubitare
 nequeamus, quin in omnibus quae sunt aut fiunt in mundo, accuratè ob-
 serventur. Deinde legum istarum seriem perpendens, animadvertisse mihi 10
 videor multas majorisque momenti veritates, quàm sint ea omnia quae antea
 didiceram, aut etiam discere posse speraveram.

Sed quia praecipuas earum peculiari tractatu explicare sum conatus, quem
 ne in lucem edam rationes aliquae prohibent, non possum quaenam illae sint
 commodiùs patefacere, quàm si tractatus illius summam hîc paucis enarrem. 15
 Propositum mihi fuit in illo complecti omnia, quae de rerum materialium
 natura scire putabam antequam me ad eum scribendum accingerem. Sed
 quemadmodum pictores, cùm non possint omnes corporis solidi facies in
 tabula plana aequaliter spectandas exhibere; unam è praecipuis deligunt,
 AT 42, 564 quam solam luci obvertunt, caeteras verò opacant, | et eatenus | tantùm 20
 videri sinunt, quatenus praecipuam illam intuendo id fieri potest: Ita veritus
 ne dissertatione meâ, omnia quae animoolvebam comprehendere non pos-
 sem, statui solum in ea copiosè exponere quae de lucis natura concipiebam;
 deinde ejus occasione aliquid de Sole et stellis fixis adjicere, quòd ab iis
 39 tota ferè | promanet; item de coelis, quòd eam transmittant; de Planetis, de 25
 Cometis et de Terra, quòd eam reflectant; et in specie de omnibus corporibus
 quae in terra occurrunt, quòd sint aut colorata, aut pellucida, aut luminosa;
 tandémque de homine, quòd eorum sit spectator. Quinetiam ut aliquas his
 omnibus umbras injicerem, et liberiùs quid de iis sentirem dicere possem,
 nec tamen receptas inter doctos opiniones aut sequi aut refutare tenerer; 30
 totum hunc Mundum disputationibus ipsorum relinquere decrevi, et tantùm
 de iis quae in Novo contingerent tractare, si Deus nunc alicubi in spatiis
 imaginariis sufficientem ad eum componendum materiae copiam crearet,
 variéque et sine ordine diversas hujus materiae partes agitaret, ita ut ex
 ea aequè confusum Chaos atque Poëtae fingere valeant componeret; deinde 35
 ipsámque secundùm leges à se constitutas agere sineret. Ita primùm hanc
 materiam descripsi, et eo modo eam depingere conatus sum, ut nihil, meâ

---

22 non] *om. 44(I err) 50a(u err)*

19 exhibere;] exhibere,

21 potest:] potest,

30 tenerer;] tenerer,

36 concursum] 'support',

'concurrence'

---

11 majorisque momenti] plus vtilis & plus importanti 13 peculiari] *add.*

DE METHODO.

quidem sententiâ, clarius aut intelligibilius sit in mundo; exceptis iis quae
 modò de Deo et de Anima dicta sunt. Nam etiam expressè supposui, | AT 43
 nullas in ea ejusmodi formas aut qualitates esse, quales sunt eae de qui-
 bus in Scholis disputatur, nec quidquam in genere cujus cognitio non adeò
 5 mentibus nostris sit naturalis, ut nullus ipsam à se ignorari fingere possit.
 Praeterea quaenam essent naturae leges ostendi; nullóque alio assumpto
 principio quo rationes meas stabilirem, praeter infinitam Dei perfectionem,
 illas omnes demonstrare studui, de quibus dubitatio aliqua oboriri posset;
 10 probaréque eas tales esse, ut etiam si Deus plures | mundos creasset, nul- 40
 lus tamen esse posset in quo non accuratè observarentur. Postea ostendi
 quomodo maxima pars materiae istius Chaos, secundùm has leges, ita se
 dispositura et collocatura esset, ut nostris Coelis similis evaderet. Quo-
 modo interea aliquae illius partes Terram compositurae essent, quaedam
 Planetas et Cometas, et quaedam aliae Solem et stellas fixas. Et hoc loco in
 15 tractationem de Luce digressus, prolixè exposui quaenam ea esse deberet
 quae Solem et stellas componeret, et quomodo inde temporis momento
 immensa caelorum spatia trajiceret, et à Planetis Cometisque ad terram
 reflecteret. Ibidem etiam multa de substantia, situ, motibus, et omnibus
 20 diversis istorum coelorum, astro- | rúmque qualitatibus inserui; adeò ut me AT 565
 satis multa dicere putarem ad ostendendum nihil in hujus Mundi Coelis,
 astrisque observari, quod non deberet aut saltem non posset similiter in
 mundo | quem describebam apparere. Inde ad tractandum de Terra pro- AT 44
 gressus sum, ostendíque quomodo, etiamsi, prout expressè supposueram,
 Deus nullam gravitatem materiae è qua composita erat indidisset, attamen
 25 omnes ejus partes accuratè ad centrum tenderent; Item quomodo cùm ipsius
 superficies aquis et aëre operiretur, Coelorum et Astrorum, sed praecipuè
 Lunae dispositio, in ea fluxum et refluxum efficere deberet, omnibus suis
 circumstantiis illi qui in maribus nostris observatur similem; nec non quen-
 30 dam aquarum et aëris ab ortu ad occasum motum, qualis inter Tropicos
 animadvertitur; Quomodo montes, maria, fontes et fluvii in ea naturaliter
 produci possent, et metalla in fodinis enasci, plantaeque in agris crescere;
 et in genere omnia corpora, quae vulgò mixta aut composita vo- | cant in AT 41
 ea generari. Et inter caetera, quia nihil aliud in mundo post Astra, praeter
 Ignem esse agnosco quod lumen producat, studui omnia quae ad ignis na-
 35 turam pertinent perspicuè declarare, quomodo fiat, quomodo alatur, et cur
 in eo aliquando solus calor sine lumine, aliquando verò solum lumen sine
 calore deprehendatur; quomodo varios colores in diversa corpora inducere
 possit, diversásque alias qualitates; quomodo quaedam liquefaciat, quaedam
 verò induret; quomodóque omnia propemodum consumere, aut in cineres et

11 istius] istius, 50b 56E 34 quod] quod 44 38 diversásque] diversásque 44

11 Chaos] See p. 134, l. 9 and note.

27 fluxum et refluxum] 'ebb and flow'

3 ejusmodi] ces 3 quales sunt eae] add. 16 componeret] se devoit trouver dans
 21 similiter] tout semblable

DISSERTATIO

AT 45 fumum convertere possit; et denique quomodo ex his cineribus sola actionis
suae vi vitrum efficere. Cùm enim ista | cinerum in vitrum transmutatio
non minùs sit admiranda quàm quaevis alia quae in natura contingat, volui
me aliquantùm in ejus particulari descriptione oblectare.

Nolebam tamen ex his omnibus inferre Mundum hunc eo quo proponebam 5
modo fuisse creatum. Multò enim verisimilius est Deum ipsum ab initio
talem qualis futurus erat fecisse. Verumtamen certum est et vulgò inter
Theologos receptum, eandem esse actionem quâ ipsum nunc conservat, cum
ea quâ olim creavit: ita ut etiamsi nullam ei aliam quàm Chaos formam
ab initio dedisset, dummodo post naturae leges constitutas, ipsi concursum 10
suum ad agendum ut solet commodaret, sine ulla in creationis miraculum
injuria credi possit, eo solo res omnes purè materiales, cum tempore quales
nunc esse videmus effici potuisse. Natura autem ipsarum multò faciliùs
capi potest, cùm ita paulatim orientes conspiciuntur, quàm cùm tantùm ut
absolutae et perfectae considerantur. 15

42, AT 566 A descriptione corporum inanimatorum et plantarum | transivi | ad ani-
malia, et speciatim ad hominem. Sed quia nondum tantam istorum adeptus
eram cognitionem, ut de iis eâdem quâ de caeteris methodo tractare possem,
hoc est demonstrando effectus per causas, et ostendendo ex quibus semi-
nibus, quove modo natura ea producere debeat, contentus fui supponere, 20
AT 46 Deum formare corpus hominis | uni è nostris omnino simile, tam in externa
membrorum figura, quàm in interna organorum conformatione, ex eadem
cum illa quam descripseram materia, nullamque ei ab initio indere animam
rationalem, nec quidquam aliud quod loco animae vegetantis aut sentien-
tis esset; sed tantùm in ipsius corde aliquem sine lumine ignem, qualem 25
antea descripseram excitare; quem non putabam diversum esse ab eo qui
faenum congestum antequam siccum sit calefacit; aut qui vina recentia ab
acinis nondum separata fervere facit. Nam functiones quae consequenter in
hoc humano corpore esse poterant expendens, inveniebam perfectè omnes
quae nobis non cogitantibus inesse possunt; ac proinde absque cooperatione 30
animae, hoc est illius nostri partis à corpore distinctae, cujus antè dictum
est naturam in cogitatione tantùm sitam esse; easdemque in quibus potest
dici animalia ratione destituta, nobiscum convenire; ita tamen ut nullam
earum animadverterem, quae cùm à mente pendeant, solae nostrae sunt
quatenus homines sumus; quas nihilominus omnes ibi postea reperiẽbam, 35
cùm Deum animam rationalem creasse, eamque isti corpori certo quodam
quem describebam modo conjunxisse, supposuissem.

3 sit] *om. 50ab 56E*

9 Chaos] This unclassical genitive
(cf. p. 133, l. 11) is severely criticized
by Revius (see Introduction, p. 47).

10 constitutas,] constitutas ^

30-31 ac proinde ... animae] Still

goes with 'in esse possunt'.

32 easdemque in quibus] A rather
condensed translation of 'Et qui sont
toutes les mesmes en quoy'.

9 olim] *add.* **11** ulla] *add.* **18** eâdem (...) methodo] du mesme style (*see Meschini 1996(b), pp. 583-585*) **29** humano] *add.*

DE METHODO.

Sed ut cognosci possit quâ ratione illic materiam istam tractarem, volo
 hîc apponere explicationem motus cor- | dis, et arteriarum; qui cùm primus 43
 et generalissimus sit qui in animalibus observatur, ex eo facilè judicabitur
 quid | de reliquis omnibus sit sentiendum. Et ut minor in iis quae dicitur AT 47
 5 sum percipiendis occurrat difficultas, author sum iis qui in Anatomia non
 sunt versati, ut antequam se ad haec legenda accingant, cor magni alicujus
 animalis pulmones habentis, coram se dissecari curent: (in omnibus enim
 satis est humano simile) sibi que duos qui inibi sunt ventriculos sive cavitates
 ostendi; Primò illam quae in latere dextro est, cui duo valde ampli canales
 10 respondent; videlicet vena cava, quae praecipuum est sanguinis receptacu-
 lum, et veluti truncus arboris, cujus omnes aliae corporis venae sunt rami;
 et vena arteriosa, malè ita appellata, cùm revera sit arteria, quae originem
 à corde habens, postquam inde exiit in multos ramos dividitur, qui deinde
 per pulmones disperguntur. Secundò illam quae est in latere sinistro, cui
 15 eodem modo duo canales respondent, aequè ampli atque praecedentes, si
 non | magis; scilicet arteria venosa, malè etiam ita nominata, cùm nihil AT 567
 aliud sit quàm vena, quae à pulmonibus oritur, ubi in multos ramos dividi-
 tur, cum venae arteriosae et asperae arteriae, per quam aër quem spiramus
 ingreditur, ramis permixtos; et magna arteria quae è corde exiens ramos
 20 suos per totum corpus dispergit. Vellem etiam ipsis diligenter ostendi un-
 decim pelliculas, quae veluti totidem valvulae aperiunt et claudunt quatuor
 ostia seu orificia quae sunt in istis duobus cavis; | nimirum tres in ingressu AT 48
 venae cavae, ubi ita sunt collocatae, ut nullo modo impedire possint quò
 minùs sanguis quem continet, in dextrum cordis ventriculum fluat, licèt ne
 25 inde exeat accuratè prohibeant. Tres in ingressu venae arteriosae, quae | 44
 contrario modo dispositae, sinunt quidem sanguinem in illa cavitate con-
 tentum ad pulmones transire, sed non eum qui in pulmonibus est eò reverti.
 Et sic duas alias in orificio arteriae venosae, quae permittunt ut sanguis è
 pulmonibus in sinistrum cordis ventriculum fluat, sed reditum ejus arcent.
 30 Et tres in ingressu magnae arteriae, quae sinunt ipsum è corde exire, sed ne
 illuc redeat impediunt. Nec opus est aliam quaerere causam numeri istarum
 pellicularum, nisi quòd cùm arteriae venosae orificium sit figurae ovalis ra-
 tione loci in quo est, duabus commodè claudi possit; cùm alia quae rotunda
 sunt, meliùs tribus obstrui queant. Praeterea cuperem ut ostenderetur ipsis
 35 magnam arteriam et venam arteriosam, constitutionis esse multò durioris
 et firmioris quàm arteria venosa et vena cava; et istas duas postremas di-
 latari priusquam cor ingrediantur, ibique duo veluti marsupia efficere, quae
 vulgò cordis auriculae vocantur, et sunt ex simili cum ipso carne composi-
 tae: Multóque semper plùs caloris esse in corde quàm in ulla alia corporis

20 ipsis] ipsi 44 50ab 56E ipsis AT leur 37 24 continet] *my conj.* continent *all edi-*
tions elle contient 37

35 arteriosam,] arteriosam ^

38 vulgò] *add.* 39 Multóque] Et

DISSERTATIO

AT 49 parte; Denique istum calorem posse efficere, ut si guttula aliqua sanguinis in ipsius cavitates ingrediatur, statim intumescat et | dilatetur; sicut omnibus in universum liquoribus contingit, cùm guttatim in aliquod valdè calidum vas stillant.

Post haec enim non opus est ut quidquam aliud dicam ad motum cordis explicandum, nisi quòd cùm ipsius cavitates non sunt sanguine plene, illuc necessariò defluat, è vena quidem cava in dextram, et ex arteria venosa in sinistram; quia haec duo vasa sanguine semper plena sunt, et ipsorum orificia quae cor spectant tunc obturata esse non possunt. Sed simul atque duae sanguinis guttae ita illuc sunt | ingressae, nimirum in unamquamque cavitatem una, cùm necessariò sint valdè magnae, eò quòd ostia per quae ingrediuntur ampla sint, et vasa unde procedunt plena sanguine, statim eae rarefiunt et dilatantur, propter calorem quem illic inveniunt. Quâ ratione fit ut | totum

AT 568 cor intumescere faciant, simulque pellant et claudant quinque valvulas, quae sunt in ingressu vasorum unde manant, impediuntque ne major sanguinis copia in cor descendat; Et cùm magis magisque rarefiant, simul impellant et aperiant sex reliquas valvulas, quae sunt in orificiis duorum aliorum vasorum, per quas exeunt; hac ratione efficientes, ut omnes venae arteriosae et magnae arteriae rami, eodem penè cum corde momento intumescant; quod statim postea, sicut etiam istae arteriae, detumescit, quia sanguis qui eò ingressus est refrigeratur, et ipsarum sex valvulae clauduntur, et quinque

AT 50 venae cavae et arteriae venosae aperiuntur, transitumque praebent | duabus aliis guttis sanguinis, quae iterum faciunt ut cor et arteriae intumescant, sicut praecedentes. Et quia sanguis qui ita in cor ingreditur; per istas duas ipsius auriculas transit, inde fit ut ipsarum motus, cordis motui contrarius sit, et cùm intumescit detumescant.

Caeterùm ne ii qui vim demonstrationum Mathematicarum ignorant, et in distinguendis veris rationibus à verisimilibus non sunt exercitati, audeant istud sine praevio examine negare; monitos eos volo motum hunc quem modò explicavi, adeò necessariò sequi ex sola organorum dispositione, quam suis in corde oculis intueri possunt, et ex calore qui digitis percipitur, naturaque sanguinis quae experientia cognoscitur; atque horologii motus, ex vi, situ et figura ponderum et rotarum quibus constat.

46 | Sed si quaeratur quâ ratione fiat ut sanguis venarum ita continuò in cor defluens non exhauriatur, et arteriae nimis plenae non sint, cùm omnis sanguis qui per cor transit in eas ingrediatur; Non opus est ut aliud respon-

1 efficere,] efficere: 50a **28** verisimilibus non] verisimilibusnon 44 **30** quam] quàm 44 50a **31** ex calore] ex calore 44

22 venae cavae et arteriae venosae] Genitive; 'quinque' translates 'les cinq [petites portes]'.
24 ingreditur;] ingreditur,

29 negare;] negare,
32 cognoscitur;] cognoscitur,
36 ingrediatur;] ingrediatur,

12 ampla] fort om. **12** plena] fort om. **15** vasorum] deux om. **25** ipsius auriculas] bourses qu'on nomme ses oreilles **27** Caeterùm] *paragraph separation add.*

DE METHODO.

deam praeter id quod jam à quodam Medico Anglo scriptum est; cui laus
 haec tribuenda est quòd primam in ista materia glaciem fregerit; primusque
 docuerit multas esse exiguas vias in arteriarum extremitatibus, per quas san-
 guis quem à corde accipiunt in ramulos venarum ingreditur; unde iterum
 5 ad cor redit; adeò ut motus ipsius nihil aliud sit quàm | perpetua quaedam AT 51
 circulatio. Id quod optime probat ex ordinaria experientia Chirurgorum;
 qui brachio mediocri cum adstrictione ligato supra locum ubi venam aperi-
 unt, efficiunt ut sanguis inde copiosius exsiliat, quàm si non ligassent. Planè
 autem contrarium eveniret si brachium infrà ligarent, inter manum videlicet
 10 et aperturam, aut si illud suprà valde arctè adstringerent. Manifestum enim
 est vinculum mediocriter adstrictum, posse quidem impedire ne sanguis qui
 jam in brachio est, ad cor per venas redeat; non autem ne novus semper
 ex arteriis affluat; eò quòd infra venas sint collocatae, et durior | ipsarum AT 569
 cutis non ita facilè comprimi possit; quòdque etiam sanguis è corde veniens,
 15 majore cum vi per ipsas ad manum transire contendat, quàm inde ad cor
 per venas redire. Quoniam verò sanguis iste ex brachio exit per aperturam
 in una venarum factam, necessariò meatus aliqui infra vinculum, hoc est
 circa brachii extremum, esse debent, per quos illuc ex arteriis venire queat.
 Optimè etiam id quod de motu sanguinis dicit, probat ex quibusdam pelli-
 20 culis, ita variis in locis valvularum instar circa venas dis- | positis, ut ipsi AT 47
 medio corporis ad extrema transire non permittant, sed tantùm ab extremis
 ad cor redire: praeterea experientià, quae ostendit omnem qui in corpore
 est sanguinem, inde brevissimo tempore exire posse per unicam scissam ar-
 teriam, etiamsi arctissimè prope cor esset ligata, atque inter ipsum et vincu-
 25 lum scissa; adeò ut | nulla esset suspicandi occasio, sanguinem egredientem AT 52
 aliunde quàm ex corde venire.

Sed multa alia sunt quae hanc quam dixi, veram istius motus sanguinis
 causam esse testantur; ut primò differentia quae observatur inter sanguinem
 qui è venis exit, et eum qui ex arteriis promanat; quae aliunde oriri non
 30 potest quàm ex eo quòd transeundo per cor rarefactus et veluti distillatus
 fuerit, atque ita subtilior, vividior et calidior sit, statim atque inde exiit,
 hoc est cùm in arteriis continetur, quàm esset paulò antè quàm in eas in-
 grederetur, hoc est cùm in venis stabulabatur. Et si probè attendatur,
 comperietur hoc discrimen non apparere manifestè, nisi in vicinia cordis;
 35 minùs autem in locis ab eo remotioribus. Deinde tunicarum è quibus vena
 arteriosa et magna arteria constant durities, satis ostendit sanguinem ipsas
 majore cum vi quàm venas pulsare. Cur etiam sinistra cordis cavitas et
 magna arteria, ampliores essent et latiores cavitare dextra et vena arte-
 riosa; nisi arteriosae venae sanguis pulmones solùm ingressus ex quo per

1 quodam Medico Anglo] Marginal
 note in all editions: '*Hervaeus de Motu
 Cordis.*'

2 fregerit;] fregerit,
 20 valvularum] 'little valves'
 38-39 arteriosa;] arteriosa,

20 valvularum instar] *add.* 20 circa] le long des 26 quàm ex corde] *add.*

DISSERTATIO

cor transiit, subtilior esset, et magis, faciliusque rarefieret quàm sanguis immediatè ex vena cava procedens? Et quid ex pulsus contrectatione con-
 jicere possunt Medici, nisi sciant sanguinem prout naturam mutat, magis
 aut minùs, celerius vel tardiùs quàm antea à cordis calore rareferi posse?
 48 Et si expendatur quomodo iste | calor aliis membris communicetur, nonne 5
 AT 53 fatendum est id fieri | ope sanguinis, qui per cor transiens ibidem calefit,
 indèque per totum corpus diffunditur? Unde fit ut si ex aliqua parte san-
 guis dematur, eâdem operâ dematur calor. Et quamvis cor ardore ferrum
 candens aequaret, non sufficeret tamen ad pedes et manus adèd ac sentimus
 calefaciendum, nisi continuò illuc novum sanguinem mitteret. Deinde etiam 10
 AT 570 ex eo cognoscitur verum respirationis usum | esse, satis recentis aëris in pul-
 mones inferre, ad efficiendum ut sanguis qui eò ex dextro cordis ventriculo
 defluit, ubi rare factus et quasi in vapores mutatus fuit, ibi incrassescat et
 denuò in sanguinem convertatur, priùs quàm in sinistrum refluat; sine quo,
 alendo qui illic est igni aptus esse non posset. Idque ex eo confirmatur, 15
 quòd videamus animalia pulmonibus destituta, unicum tantùm cordis ven-
 triculum habere: quodque in infantibus qui eo uti non possunt quamdiu
 sunt in matrum uteris inclusi, foramen quoddam deprehendamus per quod
 sanguis è vena cava in sinistram cordis cavitatem defluit; et brevem tubum
 per quem è vena arteriosa in magnam arteriam, non trajecto pulmone, tran- 20
 sit. Deinde quomodo fieret concoctio in ventriculo, nisi cor eò calorem per
 arterias immitteret, unâque fluidiores aliquas sanguinis partes, quae injecti
 cibi comminutionem adjuvant? Nonne etiam actio, quae istius cibi succum
 in sanguinem convertit, facilis est cognitu, si consideretur illum iteratis vi-
 cibus, et fortè plùs quàm centies aut ducenties singulis diebus per cordis 25
 AT 54 ventriculos totum distillare? Quâ verò aliâ re indigemus | ad explicandum
 nutritionem, et variorum qui in corpore sunt humorum productionem; nisi
 49 ut dicamus | impetum quo sanguis dum rarefit, à corde ad extremitates
 arteriarum transit, efficere ut aliquae ipsius partes subsistant in membris
 ad quae accedunt, ibique locum occupent aliquarum partium quas inde 30
 expellunt; et secundùm situm, aut figuram, aut exilitatem pororum quos
 offendunt, quasdam potiùs in certa loca confluere quàm alias; eâdem ra-
 tione quâ fieri solent quaedam cribra, quae per hoc unum quòd diversimodè
 sint perforata, variis frumenti speciebus à se invicem separandis inserviunt.
 Denique id quod hîc super omnia observari meretur, generatio est spirituum 35
 animalium, qui sunt instar venti subtilissimi, aut potiùs flammae purissi-
 mae, quae continuè è corde magnâ copiâ in cerebrum ascendens, inde per
 nervos in musculos penetrat, et omnibus membris motum dat: ita ut non

30 ibique] ibique 44

27 productionem;] productionem,

34 inserviunt.] inserviunt?

19 brevem] *add.* 25–26 cordis ventriculos] le coeur 29 in membris] entre celles des
 membres 30 ad quae accedunt] ou elles se trouvent 33 per hoc unum] *add.* 36–
 37 purissimae] & tres viue *om.* (*see Introduction, p. 37*)

DE METHODO.

opus sit aliam imaginari causam, quae efficiat ut partes sanguinis, quae eò quòd sint magis caeteris agitatae et penetrantiores, aptissimae sunt ad istos spiritus componendos, potiùs ad cerebrum quàm aliò contendant; nisi quòd arteriae quae eas illuc deferunt, rectissimâ omnium lineâ à corde procedant; et quòd secundùm Mechanices regulas, quae eadem sunt atque regulae naturae, cùm variae res simul ad eandem partem contendunt, ubi satis spatii non est omnibus recipiendis, sicut contingit in partibus sanguinis, quae è sinistro cordis ventriculo exeunt, et ad cerebrum tendunt, | necesse sit ut debiliores et minus agitatae inde avertantur à validioribus, quae hac ratione eò solae perveniunt.

| Particulatim satis ista omnia exposueram in tractatu quem antea in lucem edere cogitabam. In quo consequenter ostenderam quaenam debeat esse fabrica nervorum et | musculorum corporis humani, ad efficiendum ut spiritus animales ipso contenti, vires habeant ejus membra movendi; sicut videmus capita, paulò pòst quàm abscissa fuerunt, adhuc moveri et terram mordere, etiamsi non ampliùs sint animata: Quaenam mutationes in cerebro fieri debeant ad vigiliam, somnum et insomnia producendum: Quomodo lumen, soni, odores, sapes, calor, et omnes aliae externorum objectorum qualitates, in eo per sensuum organa diversas imprimere ideas possint: Quomodo fames, sitis, aliique interni affectus suas etiam illuc immittere valeant: Quid in eo per sensum communem intelligi debeat, in quo ideae istae recipiuntur; per memoriam quae eas conservat; et per phantasiam, quae eas diversimodè mutare potest, et novas componere; quaeque etiam spiritus animales variè in musculos immittendo, eosdem omnes motus qui unquam absque voluntatis imperio in nobis fiunt, eodemque modo tum objectis externis sensuum organa pulsantibus, tum etiam affectibus et temperamentis internis respondentes, in istius corporis membris potest efficere. Quod nullo modo videbitur mirum iis, qui scientes quàm varii motus in automatis humanâ industriâ | fabricatis edi possint; idque ope quarumdam rotularum aliorumve instrumentorum, quae numero sunt paucissima, si conferantur cum multitudine ferè infinita ossium, musculorum, nervorum, arteriarum, venarum aliarumque partium organicarum, quae in corpore cujuslibet animalis reperiuntur; considerabunt humani corporis machinamentum tanquam automatatum quoddam manibus Dei factum, quod infinities meliùs sit ordinatum, motusque in se admirabiliores habeat, quàm | ulla quae arte humana fabricari possint. Et hîc particulariter immoratus

27 internis] *my conj.* externis *all editions* interieures qui sont en luy 37

29 possint;] possint—

33 reperiuntur;] reperiuntur—

24 etiam] par mesme moyen **26** externis] *add.* **26–27** et temperamentis] *add.* **28–29** quàm varii . . . possint] combien de diuers *automates*, ou machines mouuantes, l'industrie des hommes peut faire **29–30** quarumdam rotularum aliorumve instrumentorum] pieces **32** organicarum] *add.* **33–34** humani corporis machinamentum tanquam automatatum] ce cors comme vne machine **34** manibus Dei factum, quod] qui, ayant esté faite des mains de Dieu,

DISSERTATIO

eram in ostendendo, si darentur ejusmodi machinae, figurâ externâ organisque omnibus simiae vel cuivis alteri bruto animali simillimae, nullâ nos ratione agnituros ipsas naturâ ab istis animantibus differre. Si autem aliquae exstarent quae nostrorum corporum, imaginem referrent, nostrâsque actiones quantùm moraliter fieri posset imitarentur; nobis semper duas certissimas vias reliquas fore ad agnoscendum, eas non propterea veros homines esse. Quarum prima est, illas nunquam sermonis usum habituras, aut ullorum signorum, qualia adhibemus ad cogitationes nostras aliis aperiendas. Nam concipi quidem potest machina ita composita ut vocabula aliqua proferat; imò etiam ut quaedam enunciet quae praesentiae objectorum, ipsius organa externa moventium, appositè respondeant: veluti si aliquo loco tangatur, ut petat quid se velimus; si alio, ut clamet nos ipsam laedere, et alia ejusmodi: Sed non ut voces proprio motu sic colloquet aptè ad respondendum | omnibus iis quae coram ipsa proferentur; quemadmodum quilibet homines, quantumvis obtusi ingenii, possunt facere. Secunda est, quòd etiamsi tales machinae, multa aequè bene aut forsitan meliùs quàm ullus nostrùm facerent, in quibusdam aliis sine dubio aberrarent; ex quibus agnosci posset eas cum ratione non agere; sed solummodo ex organorum suorum dispositione. Cùm enim ratio instrumentum sit universale, quod in omni occasione usui esse potest, contrà autem organa ista particulari aliqua dispositione ad singulas suas actiones indigeant: inde fit ut planè sit incredibile, satis multa diversa organa in machina | aliqua reperiri, ad omnes motus externos variis casibus vitae respondententes, solâ eorum ope peragendos, eodem modo quo à nobis rationis ope peraguntur. Hac autem eadem duplici viâ cognosci etiam potest discrimen quod inter homines et bruta intercedit. Observatu enim dignum est, nullos reperiri homines adeò hebetes et stupidos, ne amentibus quidem exceptis, ut non possint diversas voces aptè construere, atque ex iis orationem componere; quâ cogitationes suas patefaciant: Contrà verò nullum esse aliud animal, quantumvis perfectum aut felici sidere natum, quod simile quidquam faciat. Hocque ex organorum defectu non contingit; videmus enim picas et psittacos easdem quas nos voces proferre, nec tamen sicut nos loqui posse, hoc est ita ut ostendant se intelligere quid dicant. Cùm nihilominus homines à nativitate surdi et muti, sicque non minùs, sed potiùs magis quàm bruta, destituti organis quibus | alii in loquendo utuntur, soleant propriâ industriâ quaedam signa invenire quibus mentem suam aperiant iis quibuscum versantur, et quibus

4 nostrâsque] nostrasqué 44

4 corporum,] corporum ^
5 imitentur;] imitentur,

21 indigeant:] indigeant,
28 componere;] componere,

2 omnibus] *add.* 8 signorum] en les composant *om.* 10–11 praesentiae ... moventium] des actions corporelles qui causeront quelque changement en ses organes 13 proprio motu sic] diuèrsement 21–22 planè (...) incredibile] moralement impossible 22–24 ad omnes ... peragendos] pour la faire agir en toutes les occurrences de la vie 28 aptè] *add.* 33 intelligere] † pensent

DE METHODO.

vacat linguam ipsorum addiscere. Istud autem non tantum indicat bruta
 minore rationis vi pollere quam homines, sed illa plane esse rationis exper-
 tia. Videmus enim exigua admodum opus esse ratione ad loquendum: et
 quia observatur ingenii quaedam inaequalitas inter ejusdem speciei animan-
 5 tia, non minus quam inter homines, et alia aliis institutionis esse capaciora;
 non est credibile simiam, aut psittacum in sua specie perfectissimum, in eo
 infantem stupidissimum, aut saltem mente motum, aequare non posse, nisi
 ipsorum anima, naturae a nostra plane discrepantis esset. Notandumque
 est loquelam, signaque | omnia quae ex hominum instituto cogitationes si- 53
 10 gnificant, plurimum differre a vocibus et signis naturalibus quibus corporei
 affectus indicantur: nec cum veteribus quibusdam putandum bruta loqui,
 sed nos ipsorum ser- | monem non intelligere. Si enim id verum esset, cum AT 573
 multis organis praedita sint, iis quae in nobis sunt analogis, mentem suam
 aequae nobis patefacere possent ac sui similibus. Singularem etiam animadver-
 15 sione dignum est, quod quamvis multa sint animantia, quae plus industriae
 quam nos in quibusdam suarum actionum patefaciant; eadem tamen nul-
 lam omnino in multis aliis demonstrare conspiciantur. Ita ut id quod melius
 nobis faciunt, non probet ipsa esse ratione praedita; inde enim sequeretur
 20 majorem in illis inesse rationem quam in ullo nostrum, | eaque nos in omni
 etiam alia re debere superare: sed potius probat ipsa, ratione esse destituta,
 et naturam in iis secundum organorum dispositionem agere: prout videmus
 horologium ex rotis tantum et ponderibus compositum, aequalius quam nos
 cum omni nostra prudentia, horas numerare et tempora metiri.

Postea describerem animam rationalem, ostenderamque eam nullomodo
 25 e materiae potentia educi posse, sicut alia de quibus egeram, sed necesse
 esse ipsam creari: Nec sufficere ut instar nautae in navi, ipsa in corpore
 habitet, nisi forsitan ad illius membra movenda; sed requiri ut cum ipso ar-
 ctius jungatur uniaturque, ad sensus et appetitus nostris similes habendos,
 et ita verum hominem componendum. Caeterum copiosior paulo hinc fui in
 30 argumento de anima tractando, quod sit maximi ponderis. Nam post illo-
 rum errorem qui Deum esse negant, quem me satis | supra refutasse opinor, 54
 nullus est qui facilius debiles animas a recto virtutis tramite avertat, quam
 si putent brutorum animam ejusdem esse cum nostra naturae; ac proinde
 nihil nobis post hanc vitam timendum aut sperandum superesse, non magis
 35 quam muscis aut formicis. Cum autem recte cognoscitur quantum differant,

24 nullomodo] nullo modo 50ab 56E

5 capaciora;] capaciora,

7 infantem] Used loosely, the point

being that the child can speak;

cf. p. 113, l. 7. (*Diss.* II)

16 patefaciant;] patefaciant,

18 praedita;] praedita—

20 superare;] superare—

20 ipsa,] ipsa $\wedge$

9–10 signaque omnia ... significant] *add.* * (*see Introduction, p. 57*) 10 vocibus et
 signis] les mouemens 10 corporei] *add.* 11 indicantur] & peuvent estre imitez
 par des machines aussy bien que par les animaux *om.* (*see Dibon 1990(b), p. 538*)
 22 ponderibus] ressorts 26 creari] expressement *om.* 26 corpore] humain *om.*

DISSERTATIO

multò meliùs postea capiuntur rationes quae probant animam nostram naturae esse planè à corpore independentis, et ex consequenti opus non esse ut cum ipso moriatur: ac denique quia | nullae animadvertuntur causae quae eam destruant, naturâ ferimur ad iudicandum ipsam esse immortalem.

AT 60 VI. *Quid requiri putet Author, ad ulteriùs progrediendum in Naturae per- 5*
scrutatione, quàm hactenus factum sit; et quae rationes ipsum ad scriben-
dum impulerint.

Tertius autem nunc agitur annus, ex quo perveni ad finem tractatus quo ista omnia continentur, incipiebamque eum recognoscere, ut postea ty-
pographo traderem; cùm rescivi viros quibus multum defero, et quorum 10
authoritas non multò minùs in meas actiones potest, quàm propria ra-
tio in cogitationes, opinionem quandam Physicam improbasse, paulò antè
ab alio in lucem editam; cui nolo dicere me adhaesisse, sed tantùm nihil
in illa ante ipsorum censuram observasse, quod suspicari possem aut reli-
gioni aut reipublicae noxium esse; nec proinde quod me impediturum fuisset 15
ipsam tueri, si ratio | veram esse persuasisset; hocque mihi metum incussisse
ne pariter inter meas aliqua inveniretur in qua à vero aberrassem; Quan-
quam sanè magno semper studio curavi, ne ullis novis opinionibus fidem ad-
hiberem, quarum demonstrationes certissimas non haberem, aut quidquam
scriberem quod in ullius damnum cedere posset. Hoc verò satis fuit ad me 20
movendum ut à proposito illas evulgandi desisterem. Etiamsi enim rationes
quibus ad cogitationes meas edendas in- | ductus fueram validissimae essent,
genius tamen meus, qui semper à libris scribendis abhorruit, fecit ut sta-
tim multas alias invenirem, quibus me ab illo labore suscipiendo excusarem.
AT 61 Et istae rationes ab utraque parte tales sunt, ut non | solùm meâ eas hîc 25
recensere aliquatenus intersit, sed etiam fortasse reipublicae literariae illas
cognoscere.

Nunquam ea magni feci quae ab ingenio meo proficiscebantur, et quamdiu
nullos alios ex ea quâ utor Methodo fructus percepi, nisi quod mihi in
quibusdam dubiis satisfeci ad scientias speculativas pertinentibus, aut meos 30
mores componere conatus sum secundùm rationes quas me docebat, non
putavi me quicquam ea de re scribere teneri. Nam quod ad mores attinet,
unusquisque adeò suo sensu abundat, ut tot possent inveniri reformatores
quot capita, si aliis liceret, praeterquam iis quos Deus supremos suorum po-
pulorum Rectores constituit, aut quos satis magnâ gratiae et zeli mensura 35
donavit, ut Prophetae sint, aliquid in eo immutandum suscipere. Et licèt
speculationes meae valde mihi arriderent, credidi tamen alios etiam habere
suas, quae fortè magis adhuc ipsis placeant. Sed statim atque notiones ali-

2 ex consequenti] 'consequently'
9-10 typographo] 'printer'

10 traderem;] traderem,

1 postea] *add.* 6 quàm hactenus factum sit] *qu'il [scil. l'Authour] n'a esté* 10 mul-
tum] *add.* 13 tantùm] *bien* 21 movendum] † *obliger* 24 ab illo labore suscipiendo]
en 26 reipublicae literariae] *le public* 30 dubiis] *difficultez* 38 adhuc] *add.*

DE METHODO.

5 quas generales Physicam spectantes, mihi comparavi, earumque periculum
 facere incipiens in variis particularibus difficultatibus, observavi quò usque
 illae me deducere possint, et quantum à principiis differant quae hactenus in
 usu fuerunt; Credidi me eas occultas detinere non posse, absque gravi pec-
 10 cato adversus legem iubentem ut, quantum in nobis est, generale omnium
 hominum bonum procuremus. Ex iis enim cognovi, ad notitias vitae valde
 utiles posse perveni- | ri; et loco Philosophiae illius speculativae quae in 56
 scholis docetur, posse | Practicam reperiri, quâ cognitio viribus et actio- AT 62
 nibus ignis, aquae, aëris, astrorum, caelorum aliorumque corporum quae
 15 nos circumstant, adeò distinctè atque diversas opificum nostrorum artes
 novimus; adhibere pariter ea possemus ad omnes usus quibus inservire apta
 sunt; atque ita nos velut dominos et possessores naturae efficere. Quod
 sanè esset optandum non tantùm ad infinitorum artificiorum inventionem,
 quae efficerent ut sine labore fructibus terrae, et omnibus ipsius commodis
 20 frueremur: sed praecipuè etiam ad valetu- | dinis conservationem, quae sine AT 575
 dubio primum est hujus vitae bonum, et caeterorum omnium fundamen-
 tum. Animus enim adeò à temperamento et organorum corporis disposi-
 tione pendet, ut si ratio aliqua possit inveniri, quae homines sapientiores
 et ingeniosiores reddat quàm hactenus fuerunt, credam illam in Medicina
 25 quaeri debere. Verum quidem est eam quae nunc est in usu, pauca quorum
 adeò insignis sit utilitas continere. Sed quamvis ipsam contemnere nullo
 modo sit animus, confido tamen nullum fore, etiam inter eos qui illam pro-
 fitentur, qui non confiteatur, omnia quae hactenus in ea inventa sunt, nihil
 propemodum esse, respectu eorum quae scienda adhuc restant: hominésque
 30 ab infinitis tam corporis quàm animi morbis immunes futuros, imò etiam
 fortassis à senectutis debilitatione, si satis magnam causarum à quibus mala
 ista oriuntur, et omnium remediorum quibus natura nos instruxit, notitiam
 haberent. Cùm autem proposuerim | totam meam vitam collocare in sci- AT 63
 entiae adeò necessariae investigatione, et inciderim in viam quae mihi talis
 videtur, ut si quis eam sequatur, haud dubiè ad optatum finem sit | per- 57
 venturus, nisi aut brevitate vitae aut experimentorum defectu impediatur:
 judicabam nullum melius esse adversùs duo ista impedimenta remedium,
 quàm si fideliter publico communicarem id omne, quantulumcunque esset,
 quod reperissem, et praeclara ingenia incitarem, ut ulteriùs pergere con-
 35 tenderent, singulique quod in sua facultate esset ad experimenta facienda
 conferrent, atque etiam eorum omnium quae addicerent publicum parti-

6 Ex] Et 50b 10 diversas] diversus 50b 35 quod] quòd 44 50a

4 fuerunt;] fuerunt,
11 novimus;] novimus,

31 impediatur:] impediatur,

3 me deducere] conduire 9 aliorumque] tous *om.* 13 esset] est 14 labore] aucune
om. 17 Animus] mesme l'esprit 19 reddat] communement *om.* 26–27 causarum
à quibus mala ista oriuntur] de leurs causes 35 quod in sua facultate esset] selon son
inclination & son pouvoir

DISSERTATIO

ceps facerent, eo fine ut ultimi incipiendo ubi praecedentes desiissent, et ita multorum vitas et labores conjungendo omnes simul longiùs progredieremur quàm singuli privatim possent.

Quinetiam de experiētiis observabam, eas tantò magis necessarias, quantum quis majorem notitiam est adeptus. Initio enim praestat iis tantum uti quae sponte sensibus nostris occurrunt, et quas ignorare non possumus, si vel tantillum ad eas attendamus, quàm rariores et abstrusiores investigare. Cujus rei ratio est, quòd rariores illae saepius decipiant, quamdiu vulgatorum causae ignorantur; circumstantiaequè à quibus pendent ferè semper adeò particulares et exiguae sint, ut observatu sint difficillimae. Sed talem hac in re ordinem secutus sum: Primum conatus sum generatim invenire | principia, seu primas causas omnium quae sunt aut possunt esse in mundo; ad Deum solum qui ipsum creavit attendendo, easque aliunde non educendo quàm ex quibusdam veritatis seminibus, animis nostris à naturâ inditis. Postea expendi quinam essent primi et maximè ordinarii effectus, qui ex his causis deduci possent; videorque | mihi hac viâ cognovisse coelos, astra, terram, imò etiam in terra aquam, aërem, ignem, mineralia, et | quaedam ejusmodi alia, quae sunt omnium maximè communia, simplicissimaque, ac proinde cognitu facillima. Deinde cùm volui ad particulariora descendere, tam multa diversa mihi occurrerunt, ut crediderim opus esse ingenio plusquam humano, ad formas aut species corporum quae in terra sunt, ab infinitis aliis, quae in ea possent esse, si Deo placuisset illas ibi collocare, dignoscendas, ipsasque deinde ad usum nostrum referendas; nisi per effectus causas obviam eamus, et multis particularibus experimentis adjuvemur. Deinde animo revolvens omnia objecta quae unquam sensibus meis occurrerant, dicere non verebor me nihil in iis observasse, quod satis commodè per inventa à me principia explicare non possem. Sed confiteri me etiam oportet, potentiam Naturae esse adeò amplam et diffusam, et principia haec adeò esse simplicia et generalia, ut nullum ferè ampliùs particularem effectum observem, quem statim | variis modis ex iis deduci posse non agnoscam; nihilque ordinariè mihi difficilius videri, quàm invenire quo ex his modis inde dependeat. Hinc enim aliter me extricare non possum quàm si rursus aliqua experimenta quaeram; quae talia sint, ut eorum idem non sit futurus eventus, si hoc modo quàm si illo explicetur. Caeterum eò usque nunc perveni ut mihi satis bene videar percipere, quâ ratione pleraque illorum sint facienda quae huic fini inservire possunt. Sed video etiam illa

12 possunt] possent 50b 56E

1 ultimi incipiendo] This is an *ad sensum* construction to say the least, since the subject of the main clause is '[nos] omnes' and not 'ultimi'.

9 ignorantur;] ignorantur,
25 revolvens] Strictly speaking, this participle goes with 'me observasse' and should have been an accusative.

2 longiùs] beaucoup *om.* **13** attendendo] pour cet effect *om.* **16–17** cognovisse coelos . . . , mineralia] † i'ay troué des cieus, des astres, vne terre, & mesme sur la terre de l'eau, de l'air, du feu, des mineraux **30** variis] plusieurs *om.*

DE METHODO.

esse talia et tam multiplicia ut neque manus meae, neque fortunae, etiamsi
millecuplo majores essent, ad omnia possent sufficere; prout autem deinceps
plura aut pauciora faciendi copia erit, maiores etiam aut minores, in
Naturae cognitione progressus mihi promitto. Id quod | in composito à me 59
5 tractatu declarare sperabam, ibique adeò clarè patefacere quaenam exinde
ad publicum utilitas esset reditura, ut eos omnes quibus commune hominum
bonum est cordi, hoc est omnes revera, et non in speciem tantùm honestos
viros, inducturus essem tum ad mecum communicanda quae jam fecissent
experimenta, tum ad me juvandum in investigatione eorum quae supersunt
10 facienda.

Sed ab illo tempore aliae mihi occurrerunt rationes, quibus ad mutan-
dam sententiam adductus sum, et ad cogitandum me debere quidem per-
gere in scribendis omnibus iis quae alicujus esse momenti putarem, statim
atque eorum veritatem deprehendissem; idque non minore cum cura quàm
15 si ea in lucem edere vellem; tum | ut tantò majorem haberem ea bene AT 66
examinandi occasionem; Nam sine dubio accuratiùs semper id elaboratur,
quod à pluribus lectum iri | creditur, quàm quod in privatum tantùm usum AT 577
scribitur; et saepe quae mihi visa sunt vera, cùm primùm illa concepi; falsa
esse postea cognovi cùm ipsa chartae volui mandare; tum etiam ut nul-
20 lam amitterem occasionem publicam utilitatem quantum in me esset procu-
randi, et si mea scripta alicujus sint pretii, ii in quorum manus post obitum
meum devenient, illis prout commodum videbitur uti queant: Sed me nul-
lomodo permittere debere ut me vivo in lucem exirent, ne vel oppositiones,
et controversiae quibus fortè vexarentur, vel etiam qualiscunque fama quam
25 conciliare possent, aliquam mihi darent occasionem, tempus quod institu-
tioni meae destinaveram amittendi. Etiamsi enim verum sit unumquemque
teneri quantum in se est aliorum bonum procu- | rare; illumque propriè 60
nullius esse pretii qui nemini prodest; attamen verum etiam est curas no-
stras ultra tempus praesens debere extendi, bonumque esse omittere ea quae
30 fortè aliquam viventibus utilitatem essent allatura, eo fine ut alia faciamus
quae multò magis nepotibus nostris sunt profutura. Quemadmodum etiam
dissimulare nolo, exiguum id quod huc usque didici, nihil ferè esse prae
eo quod ignoro, et ad cujus cognitionem pervenire non despero. Eodem
enim ferè modo agitur cum iis qui paulatim veritatem in | scientiis dete- AT 67
35 gunt, atque cum ditescantibus, quibus facilius est magna lucra facere, quàm
antea multò minora cùm adhuc pauperes erant. Vel possunt cum exerci-

3 minores,] minores $\wedge$
12–26 me debere ... amittendi.] ‘me
debere quidem pergere...’ (l. 12sq.)
is explained by the clauses beginning
with ‘tum ut’ (l. 15) and ‘tum etiam
ut’ (l. 19) and then followed by ‘Sed

me nullomodo permittere debere...’
(l. 22sq.).
18 concepi;] concepi,
27 procurare;] procurare,
28 prodest;] prodest,

1–2 etiamsi millecuplo majores essent] bienque i'en eusse mille fois plus que ie n'en ay
7 et non in speciem tantùm] & non point par faux semblant, ny seulement par opinion
8 viros] *add.* **31** multò] *add.* **33–34** Eodem ... iis] Car c'est quasi le mesme de
ceux

DISSERTATIO

tuum praefectis conferri, quorum vires pro victoriarum ratione incrementa sumere solent, et quibus post cladem acceptam majore prudentia opus est ad residuas copias conservandas, quàm cùm praelio superiores fuerunt ad urbes et provincias occupandas. Verè enim is praelio decernit; qui conatur superare omnes difficultates et errores, à quibus impeditur ne ad cognitionem veritatis perveniat; et praelio vincitur, qui de re alicujus momenti falsam opinionem admittit; majoreque postea opus habet dexteritate, ad se in pristinum statum restituendum, quàm ad magnos progressus faciendos cùm jam principia certa habet. Quod ad me attinet, si quas in scientiis veritates inveni (confido autem ea quae hoc volumine continentur, ostensura me aliquas invenisse) possum dicere illas tantùm esse consequentias, quinque aut sex praecipuarum difficultatum quas superavi, quasque pro totidem pugnis numero in quibus victoriam reportavi. Imò non verebor dicere, me putare, nihil mihi ampliùs deesse | ut voti compos fiam, quàm duas aut tres ejusmodi obtinere; et me non esse adeò aetate provectum, quin secundùm ordinarium naturae cursum, satis mihi ad hanc rem otii superesse possit. | Sed credo me eò plus teneri, tem- | poris quod mihi restat parcum esse, quò plus spei illud bene collocandi habeo. Et multas procul dubio illud amittendi occasiones haberem, si meae Physicae fundamenta in lucem ederem. Etiamsi enim omnia ferè adeò sint evidèntia, ut opus tantùm sit ea intelligere ad assentiendum; nullumque inter illa sit, cujus demonstrationes dare posse non sperem; attamen quia fieri non potest, ut cum omnibus aliorum diversis opinionibus conveniant, saepius me à proposito avocandum iri praevideo, oppositionum quas excitabunt occasione.

Objici quidem potest oppositiones istas utiles fore, cùm ut errores meos agnoscam, tum ut si quid boni habeam, alii majorem illius hac ratione intelligentiam consequantur; et quia plures oculi plus vident uno, ut meis nunc uti incipientes, suis me vicissim inventis juvent. Sed etiamsi me valde errori obnoxium agnoscam; et nunquam ferè fidam, primis quae mihi occurrunt cogitationibus; experientia tamen quam habeo eorum quae mihi obiici possunt, impedit quominùs ullum inde fructum sperem. Jam enim saepe expertus sum judicia, tam eorum quos pro amicis habui, quàm aliorum quorundam, quibus me indifferentem esse putabam; quinetiam nonnullorum malignorum et invidorum, quos sciebam conaturos in apertum protrahere id quod amicitiae velum ab amicorum oculis abscondebat. Sed rarò accidit, ut aliquid mihi objectum sit quod nullomodo praevidissem, nisi id esset |

AT 69

4 decernit;] decernit,
 21 assentiendum;] assentiendum,
 22 sperem;] sperem,
 23 avocandum iri] This mistake for *avocatum iri* was sneered at by Lentu-

lus: see Introduction, p. 47.
 29 agnoscam;] agnoscam,
 29 fidam,] fidam ^
 30 cogitationibus;] cogitationibus,

2 majore prudentia] plus de conduite 7 majoreque] beaucoup *om.* 10 inveni] cy deuant *om.* 13 in quibus victoriam reportavi] où i'ay eu l'heur de mon costé 14 ut voti compos fiam] pour venir entierement a bout de mes desseins 27 plures oculi] plusieurs 27 uno] qu'vn homme seul

DE METHODO.

valdè à | meo argumento remotum; adeò ut ferè nullum unquam offenderim 62
 opinionum mearum Censorem, qui mihi non videretur aut minùs rigidus,
 aut minùs aequus me ipso. Sicut etiam nunquam observavi, veritatem ali-
 quam antea ignotam, disputationum Scholasticarum ope in lucem protrac-
 5 tam fuisse. Nam dum unusquisque contendit vincere, plerumque potiùs ad
 verisimilitudinem, quàm ad rationum utrimque allatarum momenta attendi
 solet; et qui diu boni fuerunt advocati, non ideò postea meliores sunt iudices.
 Quod ad utilitatem, quam alii ex mearum meditationum communicatione
 percepturi essent, non posset etiam valde magna esse; quia nondum eas eò
 10 usque deduxi, ut nulla supersint addenda, antequam ad praxim revocentur.
 Et puto me posse sine jactantia dicere, si quis earum perficiendarum sit ca-
 pax, me potiùs eum esse quàm alium quemquam. Non quod ingenia in orbe
 esse non possint quae meum multis parasangis superent; sed quia fieri non
 potest ut rem adeò bene concipiat et suam reddat, qui eam ab alio discit,
 15 atque ille qui ipsemet eam invenit. Quod adeò in hac materia verum est, ut
 quamvis saepe aliquas ex meis opinionibus explicaverim viris | acutissimis, AT 579
 et qui me loquente eas videbantur valde distinctè intelligere; attamen cùm
 eas retulerunt, observavi ipsos ferè semper illas ita mutavisse, ut pro meis
 agnoscere ampliùs non possem. Quâ occasione | posteros hìc oratos volo, AT 70
 20 ut nunquam credant, quidquam à me esse profectum, quod ipse in lucem
 non edidero. Et nullomodo miror absurda illa dogmata, quae veteribus
 illis Philosophis tribuuntur, quorum scripta non habemus; nec propterea
 iudico ipsorum | cogitationes valdè à ratione fuisse alienas, cùm habuerint 63
 praestantissima suorum saeculorum ingenia; sed tantùm eas nobis perperam
 fuisse relatas. Sicut etiam videmus, nunquam ferè contigisse ut ab aliquo
 suorum sectatorum superati fuerint. Et credo fervidissimos eorum qui nunc
 Aristotelem sequuntur, se beatos putaturos si eum in naturae cognitione
 aequarent; etiam sub hac conditione, ut postea nihil ampliùs addicerent.
 In quo similes sunt hederæ, quae nunquam contendit altiùs ascendere quàm
 30 arbores quae ipsam sustinent; imò saepe descendit, postquam ad fastigium
 usque sublata fuit. Mihi enim videntur etiam illi descendere, id est aliquo-
 modo se indoctiores reddere quàm si à studiis desisterent; qui non contenti
 omnia ea scire quae clarè et dilucidè apud suum Authorem explicata sunt;
 volunt praeterea illic invenire solutionem multarum difficultatum, de quibus
 35 ne verbo quidem meminit, et fortè nunquam cogitavit. Attamen ipsorum
 philosophandi ratio valdè commoda est ingeniis infra mediocritatem positis.
 Distinctionum enim et principiorum quibus utuntur obscuritas, causa est ut
 de omnibus aequè confidenter loqui possint, ac si illa optimè novissent; et

17 intelligere;] intelligere,

18 observavi] After 'ut', this should

have been a subjunctive.

33 sunt;] sunt,

5 plerumque] *add.* 8 meditationum] pensées 10 ut nulla supersint addenda] qu'il
 ne soit besoin d'y ajouter beaucoup de choses 12 ingenia] plusieurs *om.* 16 viris
 acutissimis] a des personnes de tres bon esprit 22 illis] tous *om.* 29 In quo] *add.*

DISSERTATIO

AT 71 ita adversus | subtilissimos acutissimosque omnia quae dicunt defendere; ut
falsi argui nequeant. Qua in re similes mihi videntur coeco, qui ut aequo
Marte adversus videntem decertaret, eum in profundam et obscuram ali-
quam cellam deduxisset. Ac possum dicere istorum interesse ut ab edendis
Philosophiae qua utor principiis abstineam. Nam cùm simplicissima et evi- 5
dentissima sint; idem propemodum facerem, ea luce donando, ac si aliquas
aperirem fenestras, per quas lux in illam cellam ingrederetur, in quam ad
64 pugnandum de- | scenderunt. Imò neque praestantiora ingenia habent cur
optent ea cognoscere. Nam si velint scire de omnibus loqui, et eruditionis
famam sibi comparare; eò facilius pervenient, si verisimilitudine contenti 10
sint, quae sine magno labore in omni genere materiae inveniri potest; quàm
veritatem investigando, quae paulatim tantùm in quibusdam patefit; et cùm
de aliis loquendum est, ad ingenuam ignorantiae suae confessionem impel-
lit. Si verò paucarum aliquot veritatum notitiam praeferant vanae nihil
AT 580 ignorandi professioni, sicut proculdubio praeferenda est, et meum | insti- 15
tutum sectari velint, non opus habent ut quidquam ipsis amplius dicam,
praeter id quod jam in hac dissertatione à me audierunt. Nam si ulterius
quàm fecerim progrediendi sint capaces, multò potiori ratione erunt per se
inveniendi, id omne quod me hactenus invenisse puto; quoniam cùm ni- 20
hil unquam nisi ordine examinaverim, certum est id quod mihi è tenebris
AT 72 eruendum restat, | multò ex se difficilius et occultius esse, quàm id quod
antea reperire potui; et minor multò ipsis esset voluptas id à me quàm à
seipsis discere. Praeterquam quòd habitus quem sibi comparabunt, facilia
primùm quaerendo, et paulatim atque per gradus ad alia difficiliora transe- 25
undo, ipsis plus omnibus meis documentis profuturus sit. Sicut quod ad
me attinet, si à juventute edoctus essem omnes veritates, quarum postea
demonstrationes investigavi, et sine labore illas didicissem, opinor me for-
tasse nunquam multò plures cogniturum fuisse; saltem nunquam acquisitu-
rum fuisse habitum et facilitatem quâ me semper novas et novas inventurum
spero, prout animum ad eas investigandum applicabo. Et ut verbo dicam, 30
65 si quod in mundo est opus, quod ita bene ab | alio non possit absolvi, atque
ab eo qui inchoavit, illud est in quo versor et laboro.

Verum quidem est, quantùm ad experimenta spectat quae huic scopo in-
servire queunt, unum hominem illis omnibus faciendis non esse parem. Sed
nullas etiam alias utiliter adhibere posset manus quàm suas, nisi fortè opi- 35
ficum, aut aliorum ejusmodi mercenariorum, quos lucri spes (magnae effi-

---

1 defendere;] defendere,
6 sint;] sint,
10 comparare;] comparare,

11 potest;] potest,
12 patefit;] patefit,
19 inveniendi,] inveniendi ^

---

5 Philosophiae qua utor principiis] les principes de la Philosophie dont ie me sers **15**-
16 meum institutum] vn dessein semblable au mien **16** habent] pourcela [*sic*] *om.*
18 multò] *add.* **19** hactenus] *add.* **21** multò] *add.* **27** labore] aucune *om.* **32** ver-
sor et] *add.* **148.36-149.1** magnae efficaciae medium] qui est vn moyen tres efficace

DE METHODO.

caciae medium) impelleret ad accuratè faciendum omnia quae ipsis praescriberet. Nam quod ad voluntarios attinet, qui curiositate aut discendi studio moti, sponte forsitan operas suas ei offerrent, praeter quàm quòd ordinariè multa promittant et pauca praestent, nullúmque unquam ferè ipsorum propositum, finem optatum sortiatur; | procul dubio vellent operam suam compensari aliquarum difficultatum explicatione, aut saltem inutilibus comitatis officiis et sermonibus, in quibus sine magno detrimento partem otii sui impendere non posset. Et quod ad experimenta jam ab aliis facta, etiam si ea cum ipso communicare vellent, quod nunquam facturi sunt qui ipsa pro secretis habent, plerumque tot sunt comitata circumstantiis, rebusque superfluis, ut inde veritatem elicere difficillimum illi foret. Praeterquam quòd omnia fermè adeò malè explicata inveniret, aut etiam falsa, (quia qui illa fecerunt, ea tantùm in iis videre voluerunt quae principiis suis conformia putabant) ut si aliqua proposito ipsius accommodata essent, pretium tamen temporis aequare non possent, quod in delectu illorum faciendo impendendum esset. Adeò ut si quis esset in hoc terrarum orbe, quem | constaret capacem esse maxima quaeque, et in publicum utilissima inveniendi; et eà de causâ caeteri | homines, omnibus modis eum adjuvare contenderent in proposito suo assequendo; non videam eos aliud in ipsius gratiam facere posse, quàm in experimenta quibus indigeret sumptus conferre; et de caetero impedire ne tempus ipsi ullius importunitate eriperetur. Sed praeterquam quòd non tantùm mihi tribuo, ut aliquid extraordinarium polliceri velim, nec me adeò vanis cogitationibus pasco, ut putem rempublicam multùm mea consilia curare debere; non sum etiam adeò abjecto animo, ut à quolibet accipere vellem | beneficium, cujus me indignum esse credi posset.

Omnes istae considerationes simul junctae, in causa fuerunt à tribus annis cur noluerim in lucem edere tractatum quem prae manibus habebam; imò ut statuerem nullum alium quamdiu viverem publici juris facere, qui adeò generalis esset, aut ex quo Physices meae fundamenta intelligi possent. Sed postea rursus duae aliae causae fuerunt quae me moverunt, ut hîc particularia quaedam specimina subjungerem, et publico aliquam actionum mearum consiliorumque rationem redderem: Quarum prima est, quòd si illud ommitterem, multi qui resciverunt propositum quod antea habui scripta aliqua praelo subiiciendi, suspicari possent causas propter quas ab eo abstinerem, minus mihi honorificas esse quàm revera sunt. Quamvis enim

1 accuratè] accuratè 44

1 medium] 'a means'

5 propositum,] propositum ^

5 sortiatur;] sortiatur,

17 inveniendi;] inveniendi,

19 assequendo;] assequendo,

24 debere;] debere,

4-5 nullúmque ... sortiatur] & qu'ils ne font que de belles propositions dont aucune jamais ne reüssit 7-8 in quibus ... posset] qui ne luy sçaueroient couster si peu de son tems qu'il n'y perdist 10 comitata] composées 10 rebusque] ou d'ingrediens 13-14 ea tantùm ... putabant] se sont efforcez de les faire paroistre conformes a leurs principes 23 rempublicam] le public 25 beneficium] aucune om.

DISSERTATIO

immodicè gloriam non appetam, aut etiam (si id effari liceat) ab illa abhorream, quatenus ipsam contrariam esse judico quieti quam supra omnia magni facio; attamen nunquam etiam studui actiones meas tanquam crimina occultare, aut multas praecautiones adhibui ut ignotus essem; tum quia credidissem adversus meipsum injurius esse, tum etiam quia id mihi inquietudinem aliquam attulisset, quae rursus perfectae animi tranquillitati quam quaerebam adversa fuisset. Et quia dum me ita indifferenter habui, inter innotescendi aut delitescendi curam, non potui impedire quin aliquatenus in ore hominum versarer, putavi debere me allaborare saltem ne malè audirem. Altera ratio quae me ad haec scribendum compulit est, quòd quotidie magis ac magis perspiciens moram quam patitur illud quod de me erudiendo cepi consilium, propter infinita experimenta quibus indigeo, et quae sine aliena ope facere non possum, etiamsi non adeò Suffenus sim ut sperem publicum in partem consiliorum meorum venire velle; attamen nolo etiam mihi adeò deesse, ut occasionem dem post victuris, mihi aliquando exprobrandi, me potuisse ipsis varia multò meliora relinquere quàm fecerim, nisi nimium neglexissem ipsis significare, quâ in re instituta mea possent promovere.

Et putavi facile mihi esse eligere aliquas materias, quae neque essent multis controversiis obnoxiae, neque me cogere plura quàm velim ex meis principiis exponere; et tamen satis clarè patefacere quid in scientiis praestare possim aut non possim. Quod an feliciter mihi successerit aliis judicandum relinquo; at pergratum mihi erit si examinentur; et ut tantò major sit ejus rei occasio, rogo omnes eos qui adversus ea objectiones aliquas facere volent, ut eas ad meum bibliopolam mittant, à quo monitus, meum responsum eodem tempore adjungere conabor; istâ enim ratione, lectores utraque scripta simul videntes, tantò faciliùs de veritate judicium ferent. Non enim prolixa illis opponere responsa polliceor, sed tantùm mea | errata ingenuè si agnoscam confiteri, aut | si ea animadvertere non possim, simpliciter dicere quod putabo ad rerum à me scriptarum defensionem requiri; nullâ additâ novae alicujus materiae explicatione, ne me sine fine ab una ad aliam transire sit necesse.

Quod si quaedam eorum, de quibus egi initio Dioptrices et Meteororum, primâ fronte offendant, quia hypotheses voco et nolle probare videor; rogo ut integri tractatus cum attentione legantur, et spero haesitantibus satis-

22 feliciter] feliciter 44

3 facio;] facio,
 13 non adeò Suffenus sim] Catullus
 22, esp. ll. 17-21.
 14 velle;] velle,

33 Meteororum] 'Meteorological
 Phenomena'
 34 videor;] videor,

7 quaerebam] ie cherche 7 indifferenter] toujours om. 13 non adeò Suffenus sim] ie ne me flatte pas tant 22-23 Quod an . . . relinquo] En quoy ie ne sçaurois dire si i'ay reussi, & ie ne veux point preuenir les iugemens de personne, en parlant moymesme de mes escrits 28 ingenuè] fort om. 33 eorum] de celles [scil. explications] 35 integri tractatus] le tout

DE METHODO.

factum iri. Rationes enim mihi videntur in iis tali serie connexae, ut sicut
 ultimae demonstrantur à primis quae illarum causae sunt, ita recprocè pri-
 mae ab ultimis, quae ipsarum sunt effecta probentur. Nec est quod quis
 putet me hîc in vitium quod Logici Circulum vocant, incidere; nam cùm
 5 experientia maximam effectuum istorum partem certissimam esse arguat,
 causae à quibus illos elicio, non tam iis probandis quàm explicandis inservi-
 unt; contraque ipsae ab illis probantur. Nec hypotheses alio fine vocavi,
 quàm ut sciatur confidere me eas posse deducere ex primis illis veritati-
 bus quas supra exposui; sed datâ operâ noluisse facere, ad impediendum
 10 ne quaedam ingenia, quae uno die addiscere se posse putant, ea in quibus
 alius viginti annis desudavit, statim atque illa ipsis uno tantùm aut altero
 verbo aperuit; (et quae eò magis errori sunt obnoxia, minúsque veritatis
 percipiendae capacia, quò subtiliora et alacriora sunt;) Inde possint | occa- AT 77
 sionem arripere, absurdam aliquam Philosophiam illis principiis quae pro
 15 meis habebunt, superstruendi, ejusque rei mihi culpa tribuatur. Nam quod
 ad opiniones attinet quae in solidum meae sunt, nolo ipsarum novitatem
 excusare; quoniam si rationes | quibus innituntur, bene perpendantur, con- 69
 fido eas adèd simplices et sensui communi conformes inventum iri, ut minus
 extraordinariae et paradoxae videantur, quàm ullae aliae quae de iisdem
 20 argumentis possint haberi. Nec me etiam primum ullarum Inventorem esse
 jacto, sed tantùm me nunquam illas pro meis adop- | tasse, vel quòd ab AT 583
 aliis priùs receptae fuissent, vel quòd non fuissent; verùm unicam hanc ob
 causam, quòd mihi eas ratio persuasisset.

Quod si artifices non ita citò possint executioni mandare inventionem in
 25 Dioptrica explicatam, non credo ipsam idcirco culpari meritò posse. Magna
 enim dexteritate et exercitatione opus est, ad machinas quas descripsi faci-
 endas, et ita ut nulla circumstantia desit adaptandas; nec minùs mirarer
 si primo experimento id ipsis succederet, quàm si quis unâ die eximiè te-
 studine canere addiscere posset, eo solo quod optimus canendi modus ipsi
 30 descriptus fuisset.

| Caeterum nolo hîc speciatim quidquam dicere de progressibus, quos AT 78
 deinceps me in scientiis spero facturum, aut erga publicum ullo me devin-

11 desudavit] desudavi 50b 12 aperuit] aperui 50b

12 aperuit;] aperuit,

3 probentur] le sont [*scil. démontrées*] * (*see Introduction, p. 51sq.*) **6** elicio] deduits
7 contraque ipsae] mais tout au contraire ce sont elles qui **10-11** ea in quibus (...)
 desudavit] tout ce que (...) a pensé **16-17** nolo ipsarum novitatem excusare] ie ne
 les excuse point comme nouvelles **21** tantùm] bien **22** receptae] dites **25** Magna]
add. **29-30** optimus ... fuisset] on luy auroit donné de la tablature qui seroit bonne
29-30 fuisset.] Et si i'escris en François, qui est la langue de mon païs; plutost qu'en
 Latin, qui est celle de mes Precepteurs; c'est a cause que i'espere que ceux qui ne se
 seruent que de leur raison naturelle toute pure iugeront mieux de mes opinions, que ceux
 qui ne croient qu'aux liures anciens: Et pour ceux qui ioignent le bon sens avec l'estude,
 lesquels seuls ie souhaite pour mes iuges, ils ne seront point ie m'asseure, si partiaux
 pour le Latin, qu'ils refusent d'entendre mes raisons pourceque ie les explique en langue
 vulgaire. *om.*

DISSERTATIO

cire promisso, quod incertus sim implere necne valeam. Sed tantummodo dicam, decrevisse me quod superest vitae tempus nullâ aliâ in re collocare, quàm in ejusmodi naturae notitia mihi comparanda è qua in Medicinae usum certiores regulae quàm hactenus extiterint, depromi possint: Geniumque meum adeò ab omni alio propositi genere abhorrere, praesertim quod aliquibus prodesse non possit, nisi aliis noceat; ut si occasione aliqua ad id sectandum adigerer, non credam me posse eximium quid in eo praestare. Quod hîc apertè profiteor, etiamsi non ignorem professionem hanc inutilem esse ad mihi auctoritatem aut existimationem ali- | quam comparandam; 70
quam etiam adeò non affecto, ut me semper magis illis devinctum arbitraturus sim, quorum favore otio meo absque impedimento frui licebit, quàm iis qui mihi dignitates amplissimas offerrent. 10

---

6 noceat;] noceat,

---

3 notitia] quelque *om.* **3** comparanda] † tascher d'acquerir **7** me posse eximium quid in eo praestare] que ie fusse capable d'y reussir **9** ad mihi ... comparandam] a me rendre considerable dans le monde **12** dignitates amplissimas] les plus honorables emplois de la terre